

JURIDILINE AJAKIRI

ÕIGUS

TOIMETUS:

A. Luiga, J. Lõo, R. Rägo, M. Taevere, O. Tief.

Sisu:

Seaduste väljakuulutamise Eestis, lk. 201—205 — Stefan Csekey. — Päranduseõiguse eelnõu arvustused, lk. 205—210 — J. Jaakson. — Tingimisi süüdlaseksmõistmine, lk. 210—212 — J. Depman. — V. Õigus-teadlaste-päev Tartus 8. ja 9. aprillil 1926. a., lk. 212—217. — Kinnihoidu karistus Uue Kriminaal Seaduse eelnõu järele, lk. 213—217 — K. Grau. — Märkused A. Brandt'i artikli kohta „Vajalikest kuludest mis teinud õiguseta valdaja.“ lk. 217—218 — O. Stackelberg. — Sugemed alaealiste ulakuse ja kuritegevuse üle Eestis, lk. 218—222 — H. Madisson. — Riigikohtu tegelus, lk. 222—223 ja 230—232. — Kohtute 1925. a. tegevuse arvustik, lk. 224—229. — Lisa: Riigikohtu otsused 1925. a. lk. 161—168.

Seaduste väljakuulutamise Eestis.¹⁾

(Lõpp)

„Et kuulutamine on seaduse olemasolemise oluline nõue, siis järeldub siit — kirjutab riigiõigusteaduse vanameister L a b a n d — et seadus ei sisalda enne kuulutamist mingit õiguslikku jõudu, ja seepärast tuleb ka määrust maksma hakkamisest enne kuulutamist õiguslikult olematuks lugeda.“²⁾

Eesti Riigikogu erakorraline tegumood, mille järele seadused vastuvõtuga, s. o. enne kuulutamist maksma hakkavad, ei ole mitte ainult põhiseadusega, vaid ka seaduse vormis avaldatud Riigikogu kodukorraga vastolus. Põhiseaduse 30. §-i järele, mis ka veel tõenduse annab, et kuulutamata seadus ei oma õiguslikku maksvust, jääb iga Riigikogu poolt vastuvõetud seadus väljakuulutamata kahe kuu kestes tema vastuvõtmise päevast arvates, kui seda nõuab kolmas osa Riigikogu seaduslikust koosseisust. Kui selle aja jooksul kakskümmendviis tuhat hääleõiguslikku kodaniku

nõuab, et nimetatud seadus esitataks rahvale vastuvõtmiseks või tagasilükkamiseks, siis on see pärastne väljakuulutus rahvahääletuse tagajärjedest. Riigikogu liikmed, kes tahavad nõuda, et Riigikogu poolt vastuvõetud seadus jääks välja kuulutamata kahe kuu kestes, peavad teatama oma tahtmisest kodukorra 58. §-i järele mitte hiljem kui kolme päeva jooksul, seaduse vastuvõtmisest arvates, kirjalikult Riigikogu juhatusele, kes selle teadaande lähemal Riigikogu koosolekul teatavaks teeb. Teadaanne peab olema kirjutatud vähemalt kolme Riigikogu liikme poolt alla. Kui niisugune teadaanne on tehtud, siis on igal Riigikogu liikmel õigus seitsme päeva jooksul, seaduse vastuvõtmisest arvates, Riigikogu juhatusele kirjalikult teatada, et tema teadaandes tähendatud seaduse väljakuulutamise seisma panemist nõuab. Kui kolme päeva jooksul peale seaduse vastuvõtmise ei ole ülemaltähendatud teadaannet tehtud või kui niisuguse teadaande peale ülemaltähendatud 7-päevase

1) V. „Õigus“ nr. 7. lk. 177—182.

2) L a b a n d, Staatsrecht, Bd. II, S. 84.

tähtaja jooksul ei ole vähemalt kolmandik osa Riigikogu seaduslikust koosseisust Riigikogu juhatusel kirjalikult nõudmist avaldanud seaduse väljakuulutamise seismapanemise kohta, siis kuulutab Riigikogu juhatus seaduse välja põhiseaduse 53. §-i korras.

Riigikogu kodukorra ülemaltähendatud §-ist järgneb kindlasti, et seaduste kuulutamine Eesti põhiseaduse mõttes ei järgne kunagi enne kolme päeva pärast seaduse vastuvõtmist Riigikogus.¹⁾ Järelikult hakkab seadus sisuliselt maksuma peale kolme päeva möödumist, Riigikogu poolt seaduse vastuvõttest arvates.

Riigikogu kodukord on järelikult kuulutamise tarvis ühe ajakestuse määranud. Ajakestus algab Riigikogu lõpphääletuse päevaga, nii siis seaduse vastuvõetuga. Et nüüd Riigikogu kodukorra 58. §-i põhjal vähemalt kolm saadikut võib kolme päeva jooksul peale seaduse vastuvõttu nõuda, et seadus jääks kahe kuu kestes avaldamata, siis tohib Riigikogu juhatus seaduse varemalt kolm päeva peale Riigikogus vastuvõttu välja kuulutada. Et see ajakestus peab moodustama rahvahääletamise ettepaneku eeltingimuse, siis ei saa teda seaduseelnõude jaoks kasutada, mis rahvahääletamisele ei allu. Põhiseaduse 34. §-i järele on niisugused seadused: eelarve ja laenude tegemine, maksuseadused, sõjakuulutamine ja rahutegemine, kaitseseisukorra väljakuulutamine ja lõpetamine, mobilisatsiooni ja demobilisatsiooni väljakuulutamine, samuti ka lepingud võõraste riikidega. Et need esemed ei kuulu rahvahääletamisele ega tule ka otsustamisele rahvaalgatamise teel võib neid vastuvõtu järele kohe kuulutada. Kõik ülejäänud seadused avaldatakse aga Riigikogu juhatusel poolt ainult peale kolme päeva

möödumist seaduse vastuvõtu momendist Riigikogus.

Valitseva õppe järele on vormistusega seotud ka seaduse kuulutamise käsk.¹⁾ Sellela luuakse siis õiguslik kohustus kuulutada välja kinnitatud ja vormistatud parlamendi otsus. Selle vaatega ei saa aga nõus olla. Kuidas võiks ebatäielik, sest et alles kuulutamata, seadus kedagi kohustada? Õiguslik kohustus, kuulutamise toimingut ette võtta, ei põhjene mitte vormistusel, vaid perfektsel õigusnormil ja see on põhiseadus ehk riigikorrasedus või vähemalt põhiseaduse ühe osa moodustav seadus seaduste kuulutamisest. Eesti riigikorras on see põhiseaduse 53. §.

Millised tähtsad põhiseaduslikud küsimused seaduste kuulutamise korras peituvad, näitab Berliini professori Jastrow'i hiljuti ilmunud uurimus 77 tihedalt trükitud ajakirja „Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft“ 79. aastakäigu lehekülje ulatuses pealkirja all: „Das Reichsgesetzblatt“. Ta pole aga käsitlenud mitte ainult riigiõiguslike küsimusi, vaid ka valitsuslikke toiminguid, sest et kuulutamine sisaldab terve rea valitsuslikke ülesandeid.²⁾

„Riigi Teataja“ seisab kohtuministri kontrolli ja vastutuse all.³⁾ Tema vastutab korrektsuse eest, ja ainult tema võib mõjuvalt tunnustada, et korratusi on ette tulnud. Kui siis mõni kuulutamiseviga (lauseseadusteksti trükkis või korrektuuris) ette tuleb, siis peab see kohtuministri seletuse-

1) Haanel, samas S. 159. — Laband, Staatsrecht, Bd. II, S. 20.

2) Ta käsitleb seaduse sünni järke üksteise järele vigade võimalikkude põhjuste seisukohast järgmiselt: 1. ministri esitl riigivalitsusele, 2. riigivalitsuse otsus (protokoll), 3. üleand reichstagi (eelnõu), 4. reichstagi arutamine ja lõppotsus, 5. vormistus riigivalitsusele, 6. algpärand all- ja vastuallkirjaks (originaal), 7. üleand väljaande asutusele, 9. norm, 10. korrektuur, 11. paljustus (RGBl.) — S. 61.

3) „Riigi Teatajast“ räägib „Ajutiste seaduste ja valitsuse määruste väljaandmise ja kuulutamise korra“ V. peatükk. Väljaantud 30. detsembril 1918, „RT.“ nr. 1 — 1919.

1) Kokkukõlas sellega Maddison, Seaduste väljakuulutamine põhiseaduse seisukohalt (Päevaleht, aastak. 1925, nr. 284).

vormis „Riigi Teatajas“ õiendatama. Kui niisugune õiendus tehakse lihtsalt „Riigi Teataja“ toimetuse poolt vormitult, siis ei vasta see mitte põhiseaduslikkuse vaimule. Kui aga on tegemist veaga eelmistest seadusandluse staadiumidest, maksab põhinõte, et kes vea teinud, see mitte ainult õigusstatud, vaid ka kohustatud on selle parandust ette võtma.¹⁾

Ülemal esitatud arutelu lõpptulemusena on Tiefi tõlgitsusele järgmised teesid vastu seada:

1. Põhiseaduse järele (§§ 53—54) on seaduse jõusseastumise eelduseks ta korrapärane väljakuulutamise. Väljakuulutamisel on see õiguslik tagajärg, et sellest peale seaduse õiguslik olemasolu [Rechtsgültigkeit] algab. (Seaduse vormiline maksvus.)

2. Seaduste väljakuulutamise võib põhiseaduse põhjal ainult „Riigi Teatajas“ sündida.

3. Riigikogu teguviis, mille järele Riigikogu poolt vastuvõetud rutulised seadused nende vastuvõtmise momendist juba enne nende väljakuulutamist „Riigi Teatajas“ õigusmõjuvõime [Rechtswirksamkeit] (seaduse materiaalse maksvuse) omandas, on vastolus, kuna väljakuulutamata seadused isegi õiguslikku olemasolu (seaduse vormilist maksvust) pole omandanud, mitte ainult põhiseadusega ja Riigikogu kodukorraga (§ 58), vaid ka üldisele õigusliku arusaamisega.

1) Eriti suurt tähelepanu äratas omalajal Saksa 1. juuni 1891 tööstuskorranovelli parandamine 1898. a. riigiseaduslehe numbris, nii siis seitse aastat hiljem. — Vaata trükivigadest Laband, Straatsrecht, Bd. II, S. 58 f. — Tezner, samas S. 52 f. — Fleischmann, Der Weg der Gesetzgebung in Preussen (Abhandlungen aus dem Staats- und Verwaltungsrecht, H. 1), Breslau 1898, S. 98 f. — Lukas samas S. 232 f. — Sama, Fehler im Gesetzgebungsverfahren (S.-A. aus dem „Recht“), Hannover 1907, S. 15 f. — Joó, samas S. 237 f. — Csekey, Sanktion, S. 192. — Anschütz in Meyers Lehrbuch des deutschen Staatsrechts, 7. Aufl., München und Leipzig 1914—19, S. 667. — Sama, Fälle und Fragen des Staats- und Verwaltungsrechts, 3. Aufl., Berlin 1921, Nr. 35—37. — Jastrow, samas S. 55 f.

mille järele see, mis seaduste väljakuulutamislehes ei seisa, õigusnormina ei maksa. Kuna seadus enne tema väljakuulutamist ühtki õiguslikku jõudu ei saa avaldada, tuleb määrust ta maksvuse algamise kohta enne väljakuulutamist õiguslikult olemasolematuks tunnustada.

V Õigusteadlaste-päev võttis vastu oma istungil Tartus 9. aprillil 1926 seaduste põhiseaduspärase maksmahakkamise asjas järgmise otsuse:

1. Põhiseaduse järele peab Riigikogu juhatus kõik seadused avaldama „R. T.“-s, ja üldise korra järele hakkab seadus maksuma kümnendal päeval peale avaldamist „R. T.“-s.

2. Erandina võib seadus maksuma hakata ka enne „R. T.“-s avaldamist, kui ta temas eneses tähendatud mõnel muul viisil ja korras Riigikogu juhatus poolt välja kuulutatakse. Niisugused seadused avaldatakse tagantjärele „Riigi Teatajas“.

Esimese punkti sulites olid referendid Tief ja Csekey ühel arvamusel, ja õigusteadlaste-päev võttis selle osa oma otsusest ühel häälel omaks. Seega loeti Riigikogu tegevus, mille järele seadused said nende vastuvõtmisega juba kuulutamata olekus vormilise ja isegi sisulise maksvuse, põhiseadusvastaseks tavaks.

Teise punkti asjas, kus kõneldakse seaduste kuulutajast orgaanist, ei saavutatud üksmeelset lahendust. Õigusteadlaste-päeva redaktsioon komisjon redigeeris 2. punkti nii, kuidas see õigusteadlaste päevalt vastu võetud. Teine referent aga esitas 2. punkti järgmisel kujul: Seaduste kuulutamine põhiseaduse järele sünnib ainult „Riigi Teatajas“.

Õigusteadlaste-päeva üllatava otsuse kohta olgu öeldud vormilisest küljest järgmist. Mõlemad referaadid kanti ette enne lõunat arvurikka kuulajaskonna ees. Redaktsioon komisjoni esitise ja teise referendi ettepanud 2. punkti hääletamine sündis aga sellevastu kell 1/26 õhtupoolikul tugevasti kokkusulanud osavõtjate kogu ees, nimelt tegid 2. punkti kohta antud hääled

17 ja 9 välja. Kas tohib pidada seda õigusteadlaste-päeva tõeliseks seisukohaks? Sellest hoolimata, et pärastlõunasesest hääletamisest võtsid osa ka need, kes referaate enne lõunat pealt ei kuulanud.

Vaidlustel esitatud väidete vastu on vastata sisuliselt järgmist.

Põhiseaduse tõlgitsemiseks ei või kasutada „Seaduste ja administratiivsete korralduste väljaandmise ja väljakuulutamise ajutise korra“ motiive ja määratlusi, mis 30. detsembril 1918 („R. T.“ nr. 1 — 1919) avaldatud, sest et need määratlused olid revolutsiooni ajajärgu saadus ja ei seisa põhiseadusega kuidagi ühenduses. Nendele vastuväiteks aga tuleb Riigikogu kodukorra norme autentilise seletusena vaadata, sest et kodukord on seaduse kujul antud ning põhiseaduste iseloomuga.

1906. aasta 23. aprilli Vene põhiseaduste 93. artikliga mandril igal pool tunnustatud vormilise kuulutamise põhimõtte murdmine oli vahest tarviline ja põhjustatud Vene riigi põhjata suurte ulatustega. Telegraafi teel või kiirpostide abil kuulutamiseega anti kaugemal seisvatele asutistele seadusest tõsioluliselt teada. Väikses Eestis ei tule sarnased geograafilised kaalutlused arvestusse, ja ühe asutise teatamine seadusnormidest pole nende seaduspärane kuulutamine, vaid ainult sisemine teenistuskäsk, mis aga seaduse teostamise juhuseks niikui-nii antakse.

Lõppeks olgu veel kord rõhutatud põhiseaduse 54. paragraafi kõrvallausest: „kui seaduses eneses muud korda ja tähtaega ei ole ette nähtud,“ tohib ainult nii seletada, et seaduse maksmahakkamise algtermini määramine jäetakse ühe hilisema seaduse või valitsuse või vastavalt ministrite hoole. Toetumine Eesti põhiseaduse seletamisel Vene põhiseadusele loob tervel mandril omaette üksiseisva erandi. Tiefsi teistele, eriti Leedu (art. 27) ja Tšehhoslovakkia (§ 49), põhiseadustele toetumine oli täiesti ekslik, sest et need ei määra ei midagi muud kui et seaduste kuulutamise viis jäetakse ühe

hilisema eriseaduse hoole. Need eriseadused tunnevad ainult vormilist kuulutamiseviisi ametlikus seadustelehes.¹⁾

1) Vastav Leedu seadus 5. detsembrist 1923 (Vyriausybės Žinios [Valitsuse Teataja] 146/1049) seaduste kuulutamise korra ja nende maksmahakkamise kohta lausub järgmist:

§ 1. Seimi vastuvõetud seadused saadab Seimi esimees Vabariigi Presidendi kätte kuulutamiseks.

§ 2. Vabariigi Presidendi ja ministerpresidendi või vastava ministri allkirjaga varustatult on seadus vormiliselt maksev ja allub kuulutamisele.

§ 3. Vabariigi President kuulutab seaduse põhiseaduse § 50. järele.

§ 4. Seaduste kuulutamine sünnib järgmiste sõnadega: Vabariigi President kuulutab Seimi vastuvõetud järgmise [selle ja selle kuupäevalise] seaduse.

§ 5. Seaduste kuulutamine sünnib „Valitsuse Teatajas.“

§ 6. „Valitsuse Teataja“ ilmub üksikute numbrikena, mille esilehel märgitakse päev, mil ta tekst trükkikojast ilmub. See päev arvatakse kuulutamispäevaks.

§ 7. Seadus astub jõusse 14. päeval peale selle avaldamist „Valitsuse Teatajas“, kui temas eneses teisiti pole ette nähtud.

§ 8. „Valitsuse Teataja“ redigeerimine sünnib ministritekabineti kantseleis.

§ 9. Seaduste algtekst hoitakse alles Vabariigi presidendi kantseleis, tõendatud teisendid ministritekabineti kantseleis.

§ 10. Selle seaduse elluviimiseks tarvilised määrused annab ministritekabinett.

§ 11. Käesolev seadus hakkab maksma 1. jaanuaril 1924.

(Leedu originaalteksti sõbraliku tõlkimise eest võlgnen ma Kaunase [Kowno] ülikooli dotsendile, härra B u c h l e r'ile otsekoheamat tänu.)

13. märtsi 1919 Tšehhoslovakkia nr. 139. seaduse seaduste ja määruste kuulutamise korra kohta § 1 lausub järgmist: „Vastantud seadusnormide avalikuks kuulutamiseks Tšehhoslovakkia riigis on Tšehhoslovakkia riigi Seaduste ja määruste kogu määratud.“ (Tšehhoslovakkia originaali tõlke muretses sõbralikult härra professor Weyr Brünnist.) — Vrdl. siin Kr e j č i' põhjanev teos „Promulgace zákonů, její vztah k sankci, vetu, publikaci a k soudcovskému zkoumání zákonů [Seaduste promulgatsioon, selle suhe sanktsiooni, veto, publikatsiooni ja kohtuliku kontrolliõigusega], Praha [Praaga] 1926, lhk. 213 j. Teos käsitleb peale tšehhoslovakkia üksikasjaliselt ka prantsuse, saksa ja austria õigust.

Seaduste vormilisest kuulutamiskorrast mandril, kus see erandita sünnib ametlikus lehes, moodustab Ameerika Ühisriikide tava erandi. Liidu

Õigusteadlaste-päeva otsuse 2. punkt jätab avaldatud seadusnormide kindlustusele vaba ruumi ega tähenda lõppeks midagi muud kui „R. T.“-s teist kord kuulutatud seaduste tagasiulatava jõu tunnustamist.

Lõppeks ei tähenda see mitte ainult õiguseüldõppe irvitamist, irvitamist selle üle, mis tänapäev teaduse poolt õigeaks tunnus-

tatud, vaid sisaldab hädaohu idud praktika suhtes. Loodetavasti annab selles asjas kavatsusel olev põhiseaduse reform uued, selged õigusnormid, sest et seaduste kuulutamise korra uuesti-reguleerimine paistab eriti võimalik vabariikliku presidendi seade loomise juures nii-kui-nii tarviline olevat.

Stefan Csekey.

Päranduseõiguse eelnõu arvustused.

(Lõpp.)

Omas referaadis, mis esimesel õigusteadlaste-päeval ette kandsin (v. Õigus Nr. 7—1922.) ja mille põhjal õigusteadlaste-päev omad resolutsioonid vastu võttis, kriipsutasin juba alla, et Balti eraõiguses tulevad teha tarvilised parandused ja muudatused ja üksikutes õiguse osades koguni õige suured muudatused. See on alla kriipsutatud ka esimeses õigusteadlaste-päeva resolutsioonides. Seepärast, kui nüüd hr.P. tahab seletada, nagu oleks juba tarviliste muudatuste tegemine kõrvale kaldumine esimese õigusteadlaste-päeva otsustest, siis ta eksib, muudatuste tegemine Balti eraseaduses, olgu need muudatused suured või väikesed, on lubatud ja koguni paratamata, kuid ainult selle tingimusega, et iga muudatus peab olema kindlasti põhjendatud; lubamata on ainult põhjendamata muuda-

põhiseadus ei sisalda määratlusi ei seaduste vormistuse ega kuulutamise kohta. Kuni 1874 pidi iga seadus avaldatama kolmes ajalehes; praegu on riigisekretär kohustatud iga sessiooni lõpul kogu selle sessiooni seadused avaldama raamatu või brošüüri vormis. Seaduse vormiline maksvus ei olene aga mitte avaldamisest; siiski kohtule tõenduseks on küllalt seaduse trükiõigust, kui viimane ei osutu valeks. Vaata Freund, Das öffentliche Recht der Vereinigten Staaten von Amerika (Das öffentliche Recht der Gegenwart, Bd. XII), Tübingen 1911, S. 115. — Terve see küsimus näib ameeriklastele niivõrd tähtsusetu olevat, et teda suures kahekõitelises Willoughby' teoses (The Constitutional Law of the United States, New York 1910) kordagi ei puudutata.

tuste tegemine. Ainult selles mõttes tuleb Balti eraseadus esimese õigusteadlaste-päeva otsuste kohaselt uue tsiviilseadustiku aluseks võtta. Kuid tsiviilkomisjon on järjekindlasti ka sellest juhtnõörast kinni pidanud. Üksikutes õiguseosades tuli Balti eraseaduses muudatusi rohkem teha, teistes vähem, nõnda kuidas asi seda nõudis. Tõsi, pärimisõiguse osas on muudatusi iseäranis rohkesti tehtud. Kuid mis sellest? Kõik muudatused olid tarvilised ja on kindlasti põhjendatud. Kui hr.P. suudaks näidata, et komisjon on põhjendamata muudatusi ette võtnud, ainult siis oleks ta väide õige. Seda aga hr. P. ei ole suutnud näidata. Natuke imelik on hr.P. väide ka veel sellest küljest, et ta ise on üldiselt Balti eraseaduse vastu ja tahab teda koguni täieliselt kõrvale heita, nüüd aga äkki leiab tarviliseks esineda Balti eraseaduse kaitsjana.

Möödamannes puudutab hr. P. siin ka üht küsimust, mis küll väärt on, et ta juures natuke peatada. Mõtlen siin nõndanimetatud Anerbenrecht, pärimisõigust talurahva või üldse väikepõllupidajate juures, mille järele üks pärijatest, kes pärandaja põllumajapidamise pärib, võrreldes kaaspärijatega, mitmeti eesõigustatud seisukoha seatakse: tema saab endale kas suurema pärandusosa kui kaaspärijad või saab endale pärandaja talu ühes inventariga oda-

vama hinna eest kui selle varanduse tõsine väärtus, turuhind, on. Sarnane Anerbenrecht on maksev Šveitsis ja üksikutes osariikides ka Saksamaal. Üleriiklik Saksa tsiviilkoodeks (B.G.B.) ise küll mitte Anerbenrecht'i kohta määrusi eneses ei sisalda, kuid ta jätab maksma osariikide seadused, mis käsivad seda küsimust, ainult selle kitsendusega, et osariikide seadused ei või kitsendada pärandaja õigust surma korraldusi teha ka nende varanduste kohta, mille kohta on maksvad Anerbenrecht'i määrused (Einführungsgesetz zum B.G.B. § 64). Šveitsis on Anerbenrecht'i kohta käivad määrused üles võetud üleriiklikku tsiviilkoodeksisse (§§ 617—621). Meie eelnõu arutusel kaalus komisjon ka seda küsimust; komisjon ei leidnud aga võimalikuks seda õigusinstituuti eelnõusse sisse võtta sel põhjusel, et see läbi üksikud pärijad asetataks eesõigustatud seisukohta ja rikutaks pärijate üheõiguslikkuse põhimõtte. Komisjon arvas tarviliseks kindlasti jääda pärijate üheõiguslikkuse põhimõtte juurde ja selle järjekindlasti seaduses läbi viia. Kuid küsimuse tähtsuse pärast oleks siiski soovitatav, et tema üle laiemais õigusteadlaste ringkonnis mõtteid vahetataks. Tarvilisel korral võiks siis küsimus eelnõu kolmandal lugemisel komisjonis uuesti arutamisele tulla.

Hr. P. kandis oma väited ette V õigusteadlaste-päeval aprillis 1926 ja esitas omad teesid õigusteadlaste-päevale vastuvõtmiseks. Õigusteadlaste-päev andis teesid läbivaatamiseks ja ettepanekute tegemiseks päeva juhatajale. Juhatus vaatas teesid läbi, tegi neis mõned tähtsusetu redaktsioonilised parandused ja esitas need siis parandatud kujul õigusteadlaste-päevale vastuvõtmiseks. Huvitav oleks nüüd härradelt õigusteadlaste-päeva juhatajale liikmetelt kuulda saada, milles just nemad oma ülesannet õieti nägid, kas ainult selles, et reaktsioonilisi parandusi teha, või ka selles, et sisuliselt teesid ja nende kohta käivad põhjendused läbi kaaluda, ja kui nemad seda viimast oma ülesandeks lugesid, kas nad siis ka tõesti hr.P.

väited sisuliselt läbi kaalusid ja kas nad nendes väidetes midagi ekslikku ei leidnud?

Õigusteadlaste-päevade otsustel puudub sunduslikkuse iseloom. Kõik nende otsuste tähtsus seisab seepärast nende autoriteetlikkuses. Seda peavad õigusteadlaste-päevade korraldajad ja juhatajad alati silmas pidama, ja väga selle eest hoolt kandma, et päevade otsuste autoriteetlikkus kaotsi ei läheks, sest kui see kaotsi läheb, siis on õigusteadlaste-päevad üldse oma mõtte kaotanud. Õigusteadlaste-päevade korraldajate ülesanne on juba ette selle eest hoolitseda, et küsimused, mis päeval arutusele tulevad, mitmekülgsed, erapooletud ja asjatundlikku valgustust leiaksid. On juba kord õigusteadlaste-päev ühes küsimuses seisukoha võtnud, siis tuleb ka selle juurde jääda. On aga siiski tarvis mõnes küsimuses seisukohta muuta, siis tuleb seda ainult põhjaliku mitmekülgsuse kaalumise järele teha, ja seda siis ka täie teadmisega, et endine seisukoht ekslik oli. Tsiviilõiguse küsimuses käivad V õigusteadlaste-päeva otsused I õigusteadlaste-päeva otsustele risti vastu. Kui V õigusteadlaste-päev omad vastukäivad otsused oleks teinud täie teadmisega, et endised otsused olid ekslikud, siis ei võiks kellelgi olla midagi selle vastu. Kuid mulle näib, et siin põhjalik, mitmekülgselt kaalumine just puudub. Vähemalt on V õigusteadlaste-päeva juhatajale liikmetelt enestelt kuulda olnud etteheiteid või kahetsusi, miks tsiviilkomisjoni liigetelt keegi ei ilmunud õigusteadlaste-päevale oma seisukohti kaitsma. Umbes sedasama räägib ka hr. P. oma viimases kirjutuses „Vaba Maa's“. Kuid sarnased etteheited tagant järele paistavad minule õige naljakad olevat. Kas siis komisjoni liikmed kohustatud on ise alati eelnõu kaitsmas käima? Kas siis õigusteadlaste-päev sel juhtumisel, kui komisjoni liikmed ise ei olnud ilmunud oma seisukohtasi kaitsma, oli õigustatud tegema ühekülgsed, mitte tarviliselt läbikaalutud otsusi, ja veel sarnases tähtsas küsimuses, nagu seda on meie tsiviilõigus?

Läheme edasi teiste arvustuste juurde.

Peale hr. Punga on veel arvustustega esinenud härrad Seen ja Priimägi ning Narva linnavalitsus. Kõik kolm viimast arvustust sisaldavad eneses märkusi ja parandusettepanekuid üksikute eelnõu paragrahvide kohta. Kõik need üksikasjalised paranduste ettepanekud tulevad kaalumisele komisjonis eelnõu kolmandal lugemisel. Siin kohal arvan tarviliseks peatada ainult nende väidete juures, mis kannavad üldist, enam põhimõtetist laadi.

Hr. Seen teeb kõigepealt keelelise ettepaneku. Tema soovib ladina keelest võetud sõnu nõnda viisi kirjutada, et nad võimalikult harmoneeriksivad meie eesti keele rõhuga, nii et neid igatks esimest silpi rõhutades loeks. Selle järele tuleks näit. lugeda ja kirjutada: téstator, légator, lègat, sùstitut, sùstitution, jùridiline j.n.e. Mina kahtlen, kas meie hr. Seene poolt soovitatud põhimõtet suudame kõigil aladel läbi viia, sest teistel aladel on meil mõnel pool võõra keelsete sõnade ja nimede tarvitamine rõhutusega mitte esimesel silbil juba nõnda sisse juurdunud, et me siin vaevalt veel suudaksime soovitavate tagajärgedega selle vastu võidelda, nii näit. oleks väga raske maadeteaduses läbiviia: Àmerika, Àustralia, Bèrlin, Pàris j.n.e. Üksipäinis aga õigusteaduses seda põhimõtet katsuda läbi viia, sellest ei oleks suurt kasu, sest „korralagedus“ sel alal jääks ikkagi alles. Kuid siiski oleks väga soovitatav, et meie keeleteadlaste poolt see küsimus võimalikult põhjalikku valgustust leiaks; siis oleks komisjonil kergem siin seisukohta võtta.

Edasi arvab hr. S. et terve järelepärimise instituut nagu ei sündivat hästi meie eelnõusse. Eelnõu olla radikaalselt lõpetanud kaugemate sugulaste pärimise õigused, kuna aga järelepärimine äärmiselt konservatiivne instituut olla, midagi meile võõraks jäänud fideikommissi taolist. Mina ei saa hr. S-ga ühineda. Rooma õiguse perekonnafideikommiss, sainuti ka teataval määral järelepärimine sel kujul nagu ta on ülesvõe-

tud Saksa koodeksi, kus pärandaja kitsendamata määral võib järelepärijaid määrata, nii oma pärijale kui ka järelepärijatele, on kahtlemata konservatiivse iseloomuga õigusinstituut. Kuid meie eelnõusse on üles võetud määrus, mille järele pärandaja ainult ükskord, s. o. ainult oma pärijale, aga mitte ka järelepärijatele võib pärijat määrata (eelnõu § 109). Sarnasel kujul ei leia mina midagi konservatiivset selles instituudis. Teisest küljest aga ei või ütelda, et ei oleks tarvidust selle instituudi järele. Sel instituudil on palju ühist Balti koodeksis § 2149 ettenähtud Rooma õiguse üksikute substituutsiooni liikidega (substitutio pupillaris ja quasipupillaris), samuti ka Rooma õiguse perekonnafideikommissiga (Balti kod. §§ 2417—2347). Rooma õiguse fideikommiss tuli meil tõesti väga vähe tarvitusele, kuid ei või ütelda sedasama ka § 2149. ettenähtud substituutsiooni kohta. Järelepärija-instituudi järele on tarvidus kahtlemata olemas ja tihti koguni õige tunduv. Võin näiteks ennast teataval määral kohustatuks tunda oma varanduse pärijaks määrata oma lasteta abikaasat, kuid see juures ei tarvitse ma mitte tahta, et varandus peale abikaasa surma üle minema peaks tema lähematele verisugulastele, kes võib olla minule täiesti võõrad on. Siin oleks pärandaja seisukohalt õigus järelepärijat määrata väga tarvilik. Balti koodeksis § 2149 ettenähtud substituutsiooni liigid samuti ka perekonnafideikommiss ei ole kohased muutmata kujul uude koodeksi üles võtta; nad aga täiest välja jätta ja nende asemel mitte midagi uude koodeksi sisse võtta, oleks minu arvates, veel vähem kohane. Leian seepärast, et järelepärija instituut ikkagi peaks eelnõusse sisse jääma.

Härrad Seen ja Priimägi mõlemad peatavad eelnõu § 31. juures. Hr. S. leiab, et üleelanud abikaasa pärimise õiguse kaotamine tuleks laiendada ka veel selle juhtumuse peale, kus surnud abikaasal oli õigus lahutust nõuda, ta aga seda ei teinud, sest et aeg tema surma ja lahutuse

palveks põhjust andva fakti vahel oli liig lühike. Mina kahtlen, kas see laiendamine on otstarbekohane. Praegu on eelnõus vormiline tundemärk; lahutuspalve peab surnud abikaasa poolt kohtule sisseantud olema. Kui jätame selle vormilise tundemärgi kõrvale, siis võivad tagant järele tekkida pärijate vahel abikaasade isiklike vahetõrgete selgitamiseks väga mitmesugused protsessid, mida võib olla pärandaja ise kogunisti mitte ei oleks soovitavaks pidanud. Ka tuleb arvesse võtta, et surnud abikaasa oleks võinud üleelanud abikaasale andeks anda; sarnasel korral ei oleks üldse võinud ei lahutust ega lahutusprotsessi tulla.

Hr. Priimägi leiab, et eelnõu §§-des 30, 31 ja 32 ei ole küllalt selgesti väljendatud, kas siin on jutt lastega või lasteta üleelanud abikaasast. Ka seda vastuväidet ei loe ma õigustatuks. Kui jutt oleks olnud üksipäinis kas lastega või lasteta üleelanud abikaasast, siis oleks see tingimata pidanud selgesti üteldud olema. Et tähendatud paragrahvides aga jutt on üldse üleelanud abikaasast ilma kitsendamata, siis ei saa seda kuidagi teisiti tõlgitseda, kui ainult selles mõttes, et tähendatud §§-de määrused käivad nii lastega kui ka lasteta üleelanud abikaasade kohta.

Samuti peatavad härrad Seen ja Priimägi mõlemad eelnõu selle osa juures, mis räägib sunduslikest pärijatest ja sundosast. Hr. S. leiab, et vanemate õigus sundosa peale tuleks üldse ära jätta, kuna teiste sunduslike pärijate suhtes sundosa ennast tuleks vähendada. Just risti selle vastu leiab hr. P., et sundosa tuleks veelgi suurendada ja nimelt eelnõus ettenähtud $\frac{1}{2}$ seadusliku pärandusosa pealt $\frac{3}{4}$ peale. Pärandaja vanemate õigusest sundosa peale hr. P. ei räägi; järjekult, ta on sellega päri, kuidas see küsimus on lahendust leidnud eelnõus. Pean mõlematele arvustajate ettepanekutele vastu vaidlema. Kõik koodeksid, mis üldse sunduslike pärijate instituti tunnustavad, loevad tingimata sunduslike pärijate hulka ka pärandaja vanemaid. Mõned koo-

deksid lähevad veel kaugemale ja loevad sunduslike pärijate hulka ka veel pärandaja vanavanemaid (Liivimaa talurahva sead. 1860 a. § 1006) või koguni kõiki ülenejaid (Balti kood. § 2006) või teatavatel kordadel ka pärandaja vendi ja õdesid (Balti kood. § 2006, Šveitsi kood. § 470). Arvan, et nõnda kaugele minna ei ole meil kohane, kuid teisest küljest ei loe ma ka kohaseks sunduslike pärijate arvu rohkem kitsendada, kui seda eelnõu juba on teinud. Mis sundosa suurusse puutub, siis tuleb tähendada, et Balti koodeksi määruste järele, missugused määrused olid maksivad ainult Kuramaal, oli sundosa tõesti üksikutele kordadel väiksem: kui pärijaid üldse oli 4 või vähem, siis oli sundosa $\frac{1}{3}$ seaduslikust osast, oli pärijaid aga viis või rohkem, siis $\frac{1}{2}$ nimetatud osast (samuti nagu eelnõu järele). Saksa koodeksi järele on sundosa sama suur kui meie eelnõu järele, s. o. kõigil kordadel $\frac{1}{2}$ seaduslikust pärandusosast (§ 2303), Šveitsi koodeksi järele on ta suurem (§ 471). Arvan, et meil tuleks tagasi lükata nii suurendamise kui ka vähendamise ettepanekud ja jääda selle määra juure, mis eelnõusse üles võetud (§ 205).

Narva linnavalitsus ei ole nõus sellega, et eelnõu §§-de 14., 15. ja 35. järele sel juhtumisel, kui pärandajast ei ole järele jäänud pärimisõiguselisi verisugulasi ega abikaasat, päranduse endale saab riik aga mitte kohalik linnaomavalitsus, nagu see on ette nähtud Balti eraseaduse §-is 1967. Kas tähendatud juhtumisel päranduse saama peab riik või kohalik omavalitsus, see ei ole mitte põhimõtte, vaid ainult otstarbe küsimus. Ainuüksi otstarbekohasuse seisukohalt välja minnes, oli komisjon arvamisel, et kui ainult linnadest jutt oleks, siis võiks sellega leppida, et pärimisõigus antaks linnadele, aga mitte riigile. Kuid komisjoni arvamise järele, kui tunnustada linnades surnud isikute päranduste peale pärimisõiguslisteks linnasi, siis tuleks ka vastavalt maal ning alevites surnud isikute päranduse peale pärimisõiguslisteks tun-

nistada kohalikke valla või alevi omavalitsusi. Komisjon leidis aga, et ei ole otsarbekohane teha väikeste omavalitsuste sissetulekud ärarippuvateks juhuslikest tuludest. Komisjon oli arvamisel, et omavalitsustele tuleks tarvilikud tulud kindlustada vastavate seadustega harilikus korras. Neil motiividel arvas komisjon õigemaks vaibe varanduse peale tunnistada pärimisõiguslikuks riiki, aga mitte kohalist omavalitsust.

Edasi leiab Narva linnavalitsus, et pärandaja lesk, kes järele jäänud ühes lastega, peaks saama peale oma pärandusosa ka veel eluagse kasutamise õiguse terve päranduse peale. Sellega ei saa mitte hästi päri olla. Eelnõu järele on ülcelanud abikaas üldiselt palju rohkem kindlustatud kui seniste seaduste järele. Tema saab tagasi kõigepäält kõik oma varanduse, sest see varandus eelnõu järele üldse päranduse hulka ei kuulu, ning teatavil korral ka veel eelosana abikaasade ühise koduse eisseseadete ja pulmakingid (eelnõu § 30) ning pealeselle veel teatava osa pärandusest, mis üldiselt suurem on kui seniste seaduste järele. Veel rohkem suurendada ülcelanud abikaasa pärimisõigusi teiste kaaspärijate kulul, see ei oleks õiglane. Eluagse kasutamiseõiguse andmine ülcelanud abikaasale ei oleks aga ka sel põhjusel hästi soovitav, et see pärijate vahel võiks rohkesti rahulolematusi ja sekkeldusi valmistada.

Teised märkused, mida teinud härrad Seen ja Priimägi ning Narva linnavalitsus, käivad üksikute eelnõu §§ kohta; põhimõttelise tähtsusega küsimusi nendes üles ei tõsteta; seepärast ma siin kohal nende juures kauem ei peata.

Olen aga küll sunnitud peatama mõne reaga veel ühe küsimuse juures, mida küll eelnõu eeltähendatud arvustajad ei ole üles tõstnud, mis aga siiski eelnõuga ja la läbiviimisega kõige lähemas ühenduses seisab. Mõtlen siin tsiviilõiguse parandamise

küsimust novellide läbi, mida mõnelt poolt soovitatud.

Iseäranis prof. Uluots, aga ka mõned teised on mitmel korral rõhutanud, et praegune aeg ei olla kohane uue tsiviilseadustiku väljaandmiseks; seepärast tulla loobuda sellest ja asuda tsiviilõiguslike küsimuste lahendamisele novellide kaudu. Minul on juhus olnud juba varem tähendada selle kohta, et mina põhimõtteliselt sarnase lahendamiseviisi vastu ei vaidle. Kuid mulle näib, et siin siiski õige suured raskused üles kerkiksid, kui sel teel küsimuse lahendamisele asuksime. Pearaskus seisab selles, et meil puudub rahvale arusaadavas riigi keeles tsiviilseadustik, mille võiksime novellidega parangamisel aluseks võtta. Oleksime sunnitud sarnasel korral Balti eraseadust muutmata kujul eesti keele tõlkima ja seadusandlikul teel välja andma. See oleks aga asjata suur ja raske töö. Teiseks raskuseks oleks see, et üksikud osad maksvates seadustes (Balti eraseadus, talurahva seadused) on niivõrd ajast maha jäänud, et siin väikeste parandustega ja lappimistega novellide kujul ei ole midagi peale hakata. Siin tuleb ümber töötada ja korruga maksuma panna terved tsiviilõiguse osad. Muidugi võime ka neid suuremaid tervete õigusosade ümber töötamisi novellideks lugeda. Kuid sarnasel korral ei ole meie vahel üldse mitte lahikuminekut sest ka mina ei nõua ega ole kunagi nõudnud, et kõik tsiviilõiguse osad peab tingimata korruga ümber töötatama ja ühise tsiviilkoodeksina korruga välja antama. Minu arusaamise järele ei ole see sugugi põhimõtte küsimus, vaid siin tuleb toimetada nõnda, kuidas see tegelikult kõige kergem on läbi viia. Kõige halvemas seisukorras on meil praegu need tsiviilõiguse osad, mis käsitavad päranduse- ja perekonnaõigust. Seepärast arusaadav, et algust teha tuleks just nende õigusosadega. Siin on maksev seadus nõnda puudulik, et väikeste novellidega tema parandamine ei näi mulle olevat heasti võimalik. Kummagi õiguse

kohta tuleks siin välja anda kas iseseisev suurem novell, mis käsitaks tervet tähendatud õiguse osa, või jälle tuleks välja anda mõlemate õigusosade kohta ühes üldosaga üks ühine seadus. Asiõigust on võimalik kas ühendada sama seadusega või anda ta välja iseseisva novellina. Kõige

paremas seisukorras on meil praegu nõudeõiguse osa. Seda on võimalik parandada kas väiksemate novellidega iga üksiku õigusinstituudi kohta või eriseadusega, mis käsitab tervet tähendatud õigusosa.

Tallinna, 15. sept. 1926.

J. Jaakson.

Tingimisi süüdlaseksmõistmine.

16. augustil 1920. aastal „Riigi Teatajas“ nr. 119/120 kuulutati välja seadusandliku delegatsiooni poolt 2. juulil samal aastal vastuvõetud „Seadus tingimisi süüdlaseksmõistmise kohta.“

Kohtutegelaste poolt võeti uus seadus mitmeti vastu. Ühed tervitasid teda, leides selles võimaluse teostada laiemas ulatuses kuritegija parandamise põhimõtet; teised ei lootnud siit suurt paremust.

Rõhuv enamus oli aga juba alguses uue seaduse poolt ja esimene õigusteadlaste-päev 1921. a. leidis tarviliseks koguni veel „laiendada tingimisi süüdlaseksmõistmise ulatuspiiri“ („Õigus“ nr. 2 — 1923. a.).

Vaieldi ja kaheldi ka selle üle, kas võib tingimisi süüdlaseksmõistmise seadust tarvitada ka erasüüdistusasjus (1-ne õigusteadlaste-päev) ja kauemat aega valitses kohtutes vaadetele vastav praktika.

Nüüd on tingimisi süüdlaseksmõistmise seadus meil kuus aastat vana. See aeg võimaldab saada väikese ülevaate ja pildi selle seaduse tarvituselevõtu ulatusest meie kohtutes.

Viljandi-Pärnu Rahukogu ringkonda selles suhtes illustreerigu alljärgnevad tabelid,

milles arvud käivad terve 1924. aasta kohta, kusjuures rahukohtu jaoskonnad olgu tähendatud numeratsiooniga I—VIII.

Rahukohtu jaoskonnad	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Tingimisi antud otsuste "a" vangit ja aresti mõistetud otsustest üldtõlde.	13,8	18,8	51	44,4	31,0	17,1	28	35,7

Etteoodud arvud näitavad, et tingimisi süüdlaseksmõistmise seadus on meie kohtutes laialdast tarvituselevõttu leidnud ja võib küll arvata, et vabariigis ühtki rahukohtunikku ei ole, kes seda ei käsitaks. Huvitav on aga ka alla kriipsutada seda vahet, mis on tingimisi süüdlaseksmõistmise seaduse tarvitamise ulatuse vahel üksikute kohtunikkude juures: 17,1—51 eeloleva tabeli järele, milline amplituud mitte väike ei ole.

Veel lahkuminevamad arvud saame aga, kui vaadata tingimisi mõistetud otsuste protsenti ainult teatava kuritegude grupi ja ka ainult teatava karistuse liigi piires. Järgnev tabel kujutab seda samade rahukohtunikkude ja sama ajajärgu kohta nagu eelminegi.

Tingimisi antud otsuste % 1924. a. oli:

Rahukohtu jaoskonnad.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Vangistus — varguse, kelmuse, võõra vara omandamise ja raiskamise eest.	40.	28.	74.	14.	52,8.	30.	46.	49.
Vangistus — muude süütegude eest.	27.	0.	60.	50.	33,7.	0.	0.	10.
Arest.	15.	3,5.	13.	43.	0.	0.	8.	28.

Viimane tabel näitab, et tingimisi süüdlaseksmõistmise seadust tarvitatakse nii avalik- kui erasüüdistusajajus, kuid märksa laiemas ulatuses esimese grupi süütegude korral, kuna erasüüdistusajajus sellega tagasihoidlikum ollakse, mõned kohtunikud sellest sihikindlasti hoiduvad, arvamisel olles, et asjus, kus leppimine poolte vahel võimalik, tingimisi karistada sünnis ei ole.

Tingimisi süüdimõistmise seaduse § 1. nõuab, et võib ainult niisugust süüteo kordasaatjat tingimisi karistada, kes enne seda ausat elu on elanud. See on peanõue, kuid siiajuure on tarvis veel muid asjaolusid ja niisugusteks on meie kohtutes muu seas osutunud: süüaluse perekondlik, majanduslik ja tervislik seisukord, seis seltskonnas, hariduslik tasapind, psükoloogiline areng ja tasakaal, arusaamine ja kahetsemine; ka juhtumused, kus kohtulik asja arutamine vormiliselt küllalt kohtualuse süüd ei suutnud selgeks teha, kuid kohtunikul siiski mulje on ja tunne, et süüdistatav siiski süüdi on; siis veel meie rahukohtute koormatus liig rohke tööga, — määratakse mõnigi kord karistus tingimisi, olles lootuses, et siis edasikaebust ei järgne, mille tõttu kantseleil hulk tööd ära jääb ja ka otsuse motiivid kergemini võib kirjutada. — Viimast nähtust kuidagi soovitatavaks pidada ei saa, kohtu väline asjaajamine olgu riigi poolt nii korraldatud vastavate tööjõudude abil, et kohtuotsusesse tööga koormatus

milgil viisil ei saaks mõjuda. — Väga küsitav on ka, kuivõrd soovitatav on tingimisi karistada, kui vormiliselt kohtulise süüdi täiesti selgeks ei ole suudetud teha, kuigi kohtuniku sisetunde järele ta süüdi on. Kas ei või siin kergesti eksida?

Mis aga tingimisi süüdlaseksmõistmise seaduse mitmeaastase tarvituselolemise järele iseäranis terava puudusena on hakanud tunduma ja seda tulevikus praeguse seisukorra juures kahtlemata veel enam, see on nimelt, et võimatu on teostada täiel määral juba eelpool nimetatud § 1-se teise osa nõuet, kus öeldud, et „keelatud on ühe ja sama isiku teiskordne tingimisi süüdlaseksmõistmine.“

Vangistusega ja kõrgemalt karistatute kohta avaldatakse kohtuministeeriumi poolt perioodilised „karistusteated“ andmete põhjal, mida kohtud saadavad, ja anti enim ka teateid kohtutele sellekohaste järelepärimiste peale; arestiga karistatute kohta aga „karistusteateid“ välja ei anta ja teadete saatmist nende kohta kohtutelt kohtuministeeriumile ka ei nõuta, väljaarvatud mõned üksikud juhtumused, kus näit. raskema karistusega ähvardava §-i pealt arestile üle on mindud. Ka tingimisi karistuse korral ei ole erandit tehtud. Seesugusel asja seisukorral võib aga kergesti juhtuda, et üks ja sama isik teist ja rohkemgi kordi võib tingimisi karistatud saada, lihtsalt selle tõttu, et ei ole teada, et ta juba tingimisi süüdlaseks on mõistetud.

Olgu näituseks järgmine juhtumus: keegi K. elas 1924. a. P. linnas; novembrikuus samal aastal mõistis kohalik rahukohtunik ta üheks küuks aresti RNS. § 142. põhjal, tingimisi, ühe aasta jooksul uut kuritegu mitte toime panema; varsti peale seda läks K. maale metsatöösse, teise rahukohtu jaoskonda, sattus siin jälle kohtusse ja selle jaoskonna rahukohtunik karistas teda RNS. § 142. põhjal jälle ühe kuu arestiga, tingimiselega kahe aasta jooksul uut kuritegu mitte toime panema; see oli jaanuarikuus

1925. aastal; märtsi kuus 1925. a., olles tööl V. vallas, jälle uues rahukohtu jaoskonnas, langes K. karistuse alla selle rahukohtuniku otsusega, millega oli mõistetud teda üheks kuuks aresti UNS. § 530. põhjal, tingimise-ga kahe aasta jooksul uut kuritegu mitte toimepanna; 1925. a. suvel asus K. elama V. liina ja sinne rahukohtunik mõistis ta UNS. § 531. põhjal kaheks kuuks vangi tingimisi, kolme aasta jooksul mitte kuritegu teha; see oli juuli kuu algul. Igal pool on K. oma süüstegu kohtus kahetsenud ja töötuse annud uut mitte enam teha, millisest asjaolust nähtavasti tingitud, temale ka nimetatud karistused määrati. See võis juhtuda muidugi ainult selle tõttu, et kohtutel K-le endiseid tingimisi mõistetud otsuseid teada ei olnud. Võib olla oli K. niisugusest asjaseisukorrast aru saanud ja tegutses rahulikult, ilma et kohtutele antud töötusi pidas. Seesugust nähtust ei või lubada!

Usun, et etteoodud juhtumus ei ole ainuke kohtute tegeluses. On juhtumusi, kus üks ja sama rahukohtunik on üht ja sama isikut teist korda tingimisi karistanud jällegi vastavate karistusteadete puudusel.

Seda nähtust tingimisi süüdlaseksmõistmise seaduse käsitamisel on ka mõned meie kohtuasutised ära tunnud ja vastavaid samme asja parandamiseks astunud. Nii peab üks rahukohtunik ülalnimetatud rahukogu ringkonnas sibikindlasti aastaastalt iseäralist nimekirja kõigi tema poolt tingimisi karistatud isikute kohta, ja Viljandi-Pärnu Rahukogu oma üldkogu koosolekul 1925. aastal

tunnistas tarviliseks iseäralist nimekirja pidada kõigi selle rahukogu ringkonnas tingimisi karistatute kohta, kust siis vastavaid teateid antaks vajaduse korral oma ringkonna kohtutele, ka telefoni teel.

Kuid nimetatud abinõu ei ole täieline. Asi peab üleriiklikult korraldatama. Tingimisi süüdlaseksmõistmise seadus on ise asja ära korraldanud, sest § 6 ütleb: „tingimisi süüdlaseksmõistetud isikute üle peetakse kohtuministri poolt väljaantavate sellekohaste erimääruste järele nimekirju mis kohtutele võimaldavad nende isikute üle teateid saada.“ Ei ole kahtlust, et selle seaduse mõtte järele peab nimekirju kõigi tingimisi süüdimõistetute kohta peetama, mitte aga nii nagu seni, ainult ühe osa kohta neist.

Seni väljaantavad „karistusteadete“ seda nõuet ei rahulda. Kõigi tingimisi süüdimõistetute kohta tuleks kohtuministeeriumil välja anda kas erinimekirju, võimalikult lühikeste perioodide järele, või praegu ilmuvatesse „karistusteadetes“ kanda ka kõik tingimisi karistatud isikud, neid teateid välja lastes niisamuti võimalikult lühikeste ajajätkude tagant; praktiliselt, käsitluse mõttes, oleks ehk viimane moodus parem, sest tegemist oleks vähema arvu raamatutega.

Kuigi raske on täiesti ära hoida teiskordselt tingimisi süüdimõistmise juhtumusi, väheneks nende arv eelnimetatud korralduse läbiviimisega märksa.

J. Depman.

V. Õigusteadlaste-päev Tartus 8. ja 9. aprillil 1926. a.

Läbirääkimistel ülal-ettetoodud referaatide kohta võtab esimesena sõna riigikohtunik A. Palvadre: Prof. Csekey põhjendas oma arvamist seaduste maksimahakkamise kohta Eestis peajasjalikult teoreetilistele kaalutlustele, kuna aga referent Tief omi sei-

sukohti kaitsis Põhiseaduse vastavate määruste tõlgendamise teel. Küsimuse otsustamisel peab tarvitama just seda meetodi, mida on tarvitanud hr. Tief ja me peame omaks võtma sel teel saadud tulemused, hoolimata sellest, et mõned kuulsad õigus-

teaduse teoreetikud neid tulemusi teoreetilisest seisukohast õigeaks ei pea. Kaaluvad on ikkagi praktilise seaduseandluse määrused, aga mitte teooriad, Põhiseaduse §§ 30., 53. ja 54. selgub, et iga seadus peab väljakuulutatud olema, ja et seaduse avaldamise kohaks on „Riigi Teataja“. Üldreeglina hakkab seadus maksma kümnendal päeval peale avaldamist „Riigi Teatajas.“ Kuid erandina näeb § 54. ette, et seadus võib maksma hakata ka teissuguseil eeltingimusil, kui seaduses eneses selle maksma hakkamise kohta teissugune kord ja tähtaeg on ettenähtud. Põhiseaduse § 54. oma konstruktsiooni poolest on väga sarnane Vene endise Põhiseaduse § 93-le ja seepärast võib § 54. täiesti nii mõista, et sellega on ettenähtud seaduse maksmahakkamise võimalus enne kui seadus „Riigi Teatajas“ on avaldatud, missugune mõte otsekohe on väljendatud Vene endise Põhiseaduse § 93-as. Kuid „muus korras ja tähtajal“ maksmapandud seadus peab ikkagi avaldatud olema pärast ka „Riigi Teatajas“. Seaduse maksmahakkanemise võimaldamine erikordadel enne selle avaldamist „Riigi Teatajas“ on tingitud praktilistest kaalutlustest. Riigikogu ise on alati mõistnud Põhiseaduse vastavaid määrusi nii, et need võimaldavad seaduse maksmahakkamist enne avaldamist „Riigi Teatajas“ ja sääraseks Põhiseaduse mõistmiseks ei tee mingisuguseid takistusi Põhiseaduse vastavate määruste analüüs. Kuid ühtlasi ei saa eitada, et Põhiseaduse § 54. ettenähtud erandite käsitlemisel Riigikogul on puudunud seni kindlad ja selged juhtnöörid.

J. Arro: niipalju kui aru sain, on referentidel kolm seisukohta:

1) Seadus hakkab maksma ta vastuvõtmisel.

2) Seadus hakkab maksma väljakuulutamisega, omades tagasiulatava jõu, siis kui see seaduses eneses ette nähtud, ja

3) prof. Csekey seisukoht, hakkab maksma väljakuulutamisega.

Ühinen esimese avaldatud seisukohaga, kusjuures tuleks Riigik. seisuk. õigeaks võtta.

O. Tief: Oponentide poolt toodi peasjalikult Riigikogu seisukoht ette.

Näib, et prof. Csekey'ga meil suuremaid lahkuminekuid ei tule. H-ra A. Palvadre kaitsis n. n. Riigikogu seisukohta, kuid ei öelnud, kuidas meie vastollu satume Põhiseaduse § 30. Viimase paragrahviga võib vastolu tulla, sest Riigikogu liikmed ($\frac{1}{3}$) saavad seda nõudmist avaldama peale seaduse vastuvõtmist.

Endiste seaduste mõtte tõlgendamisel näeme, et seadus hakkab maksma peale avaldamist ja kohale jõudmist, siis kui seaduses teist maksmahakkamise korda pole ettenähtud.

Telegraafi teel võib seadust avaldada, ei saa aga mitte maksma panna. Maksmapanemise eel peab käima seaduse avaldamine, mida ka h-ra Palvadre õieti tähendas.

Prof. Csekey'le vastu vaieldes, tähendas O. Tief, et telegraafi teel seaduse avaldamine on üks formaalse seaduse avaldamise viisidest. Tegelikult peaks seadust nii avaldatama, et kõik inimesed seda teaksid.

Sarnast seisukohta, et seadust üldse ei avaldata, ei saa kuidagi kaitseda.

Prof. Csekey jäi oma väidete juurde, et seadus võib maksma hakata ainult peale väljakuulutamist.

Läbirääkimiste järele kuulutati 10 minutiline vaheaeg kl. 13,30.

Pealev aheaega järgnes K. G r a u referaat.

Kinnihoiu karistus Uue Kriminaal Seaduse eelnõu järele.

Seadusenormid, et elus tegujõulistena toimida peavad rajatud olema põhimõtetele, mida riigi võimukandev ühiskond omaks ja tarviliseks tunnistab. Ükski seadusemäärus ei suuda oma ülesannet täita, kui tema järele elulist vajadust ei tunta. Vajadus ja sellest arusaamine peab olemas olema, siis leitakse ka abinõusid selle rahuldamiseks. Nende üldreeglite järele peab seaduseandja käima ja hoolsasti järele kaaluma ning tundma õppima ühiskonna kultuurmajanduse arenemise tasapinda ja sellest

väljakasvavaid, tingitud vajadusi, et viimaste rahuldamiseks tarvili, otstarbekohaseid abinõusid soetada.

Kriminaal-seadustiku valmistamisel ja kokkuseadmisel astub esimesele plaanile karistuse küsimus, sest terve kriminaal-seadustiku iseloom ja ilme oleneb eeskätt karistuse süsteemist; viimane määrab ära, mis vaimu laps ellukutsutav seadus saab olema. Seepärast tuleb peatähtsus neile põhimõtetele anda, mille peale just karistuse-süsteem rajatakse.

Praeguse aja kriminaalteadus ei ole suutnud välja töötada ühist platvormi ja ühiseid põhimõtteid kriminaal- karistuse suhtes. Kriminaal-õiguse teadlased lähevad oma arvamistes teine-teisest põhimõtteliselt lahku — kokkuleppet ei ole seni olnud võimalik saavutada. Kõiki neid trahvi-teooriaid võiks aga kahte suurde rühma jagada — ühed tunnistavad karistuse alusprintsibiiks tasumõistet ja näevad karistuses õiglast tasu tehtud kuriteo eest — Vergeltungsstrafe —, teised aga leiavad, et mitte õiglasest tasus (tasu küsimuses) ei seisa karistuse-süsteemi lähtekoht, vaid otstarbekohasuses — Zweckmässigkeit.

Sellest sõltub teine küsimus, keda seadus peab karistama, kas kurilööd või kuritegijat — quia peccatum est, või ne peccatur. Peale selle aga asub üks osa kriminaal-õiguse teadlasi põhimõttele, et neid kahte eeltähendatud vastas-voolu ühendada. Nende teoorias ülesseatud põhimõtete järele jagunevad kultuurriikides toimivad kriminaal-seadused kahte osasse: ühel pool vanemad koodeksid, mis puht-tasuprintsiibile rajatud, teisel küljel aga uuemad kriminaal-seadustikud, ja nende projektid, mis karistuse otstarbekohasusele peardõhku panevad — Šveitsi, Norra koodeks, Rootsi uue kriminaal-seaduse projekti peajooned, Saksa uue kriminaal-seadustiku projekt ning eraldi Itaalia uue kriminaal-seaduse projekt.

Kuigi tasumõiste seaduseandluses küllalt kõvade juurtega kinni hoidub, suudab

siiski uuema voolu põhimõtte, otstarbekohasus, enesele teed murda ja nagu kõik tundemärgid lasevad oletada, võitjana kultuur-riikide tulevastes kriminaal-seadustikudes toimima hakata.

Ka meie kriminaal-seadustiku eelkavas ja eraldi eelnõus on omaks võetud ja põhimõtelikult tunnustatud otstarbekaristus — Zweckstrafe.

Otstarbekohasus pasitab välja juba U. K. S. eelkava ja samuti eelnõu §§ 13, 14-st. Eelkava ja eelnõu neljanda peatüki §§ 27—32 kõnelevad, et karistuse kandmisest võib süüalune vabastatud saada, kui see kohtu arvamise järele süüaluse parandusele viib, nõnda et ta edaspidi kuritegevusele enam ei andu. Sama põhimõtet kinnitavad viienda peatüki §§ 33.—38-s ettenähtud määrused enne tähtaega tingimisi vabastamise suhtes. § 34. on selgesti üteldud, et „enne tähtaega tingimisi vabastada võidakse kinni peetaval sel korral, kui ta kiiduvääriline ülespidamine kinnioleku ajal küllalt põhjust annab eeldamiseks, et ta peale vabastamist kuritegevusele enam ei andu.“ Sarnase seisukoha omakstunnistamise korral ei või enam juttu olla karistuse motiveerimisel õiglasest tasu ideest — vaid kõik põhjeneb selles, kui võrd kinnihoidu-karistus otstarbekohasusele vastab, — kas on kinni peetav sedavõrd paranenud, et ta võib ühiskonna ellu vastuvõetavaks loetud saada või mitte. Asetades karistuse süsteemi otstarbekohasuse printsiibile, ei ole niivõrd tähtis kuritegija isik, kui just ühiskondlikud huvid. Kriminaal-seadus peab karistuste läbi just ühiskonda kaitsma ta vaenlaste vastu. Karistused iseenesest ei ole muud midagi kui riigi õigusline sõjariist, millega ta kuritegevuse vastu võitleb. Mida ajakohasemad võitluse-abinõud, seda kergem võitlust pidada ja võitu saada. Kõige mitmekesisem sõjariist on kinnihoidu-karistus (vabaduse võtt). Seda võib tarvitada hirmutuse abinõuna paranduseks ja kuritegijate eemaldamiseks. Mis teha aga neil juhtumustel, kus ei ole soovivat eesmärki kätte saadud ning kin-

nipeetav kuritegija ei ole mitte paranenud kogu kohtu poolt määratud kinnihoiu ajal, vaid ta on endiselt hädaohtlik ühiskonnale — koguni, mis tihti ette tuleb, karistuse aja lõpul veel kardetavamaks ühiskonna vaenlaseks muutunud, kui ta enne karistuse kandmist oli. U. K. S. eelkava ja eelnõu näevad ette juhtumusi, kus meil tegemist on juhuslike kuritegijatega, kus küllaldane on hirmutuseks lühiaegset karistust määrata ja sedagi veel tingimisi; kuritegijaid, kes vanglas kinni-istumise aja kestusel end parandavad ja isegi enne kohtu poolt määratud karistuse tähtaega sellest võivad vabastatud saada. Olgugi, et me ei vaata vangimaja peale, kus täiskasvanud isikud kinni peetakse, kui mõne kasvatusasutise peale, vaid vanglat tuleb siin hinnata kui parandus-maja, kusjuures juba sellest küllalt on, kui kinnipeetav sedavõrd oma kuritahtlikkusest loobub ja paremaks saab, et tema ühiskonnale peale vabakslaskmist enam kardetav ei ole. Nende kurjategijate kohta, kes kinnihoiu ajal end parandanud ei ole — n. n. parandamata kuritegijate kohta — ei võeta kriminaalseaduse eelkavas seisukohta. Eelnõus on aga komisjon seda puudust suuresti kõrvaldanud. Eelnõu § 65 kõneleb, et isikute suhtes, kes kuritegevusega harjumuse või selle tegevuse äriajamiseks muutmise tõttu korda saatsid, võib kohus, kui ta kõige raskema karistusena määrab:

1) tähtajata sunnitöö, — siis ära keelata ennetähtaega tingimisi vabastamise enne kahekümne aasta möödaminekut;

2) tähtaegse sunnitöö, — siis seda pikendada kuni kahekümne aastani;

3) vangimaja, — siis seda pikendada kuni kuue aastani või ka üle minna tähtaegsele sunnitööle;

4) aresti, — siis seda pikendada kuni ühe aastani;

5) rahatrahvi, — siis peale selle veel arest määrata mitte üle ühe kuu.

Just võitlus elukutseliste parandamata kuritegijate vastu on praeguse aja põnevamatest ja hädatarvilisematest küsimustest.

Väga õieti tähendab prof. Liszt oma kirjatöös — *Der Zweckgedanke im Strafrecht. Wie ein krankes Glied den ganzen Organismus vergiftet, so frisst der Krebschaden des rapid zunehmenden Gewohnheitsverbrechertums sich immer tiefer in unser soziales Leben* (166) A. I.

Nagu elu kümnete aastate jooksul näidanud, on vana karistuse viis elukutseliste kuritegijate vastu võitlemiseks jõuetu ja otstarbetu. Mis mõte on üht parandamata elukutselist kuritegijat aastate kaupa parandusmajas kinni hoida ja siis teda mõne aasta pärast kui „röövlooma“ puubliku hulka lahti lasta selleks, et ta uusi kuritöid saaks toime panna, ja siis jälle mõneks aastaks vangitorni heidetakse ning jälle lahti lastakse. Ometi peab, nagu Aschaffenburg tähendab: „Die Strafe soll die Gesellschaft vor den verbrecherischen Angriffen einzelner Individuen schützen (227). Dazu müssen wir immer das Ziel vor Augen haben: Schutz unserer Gesundheit, unserer Ehre, unseres Eigentums (228).“ Sarnast karistuse viisi võrdleb Aschaffenburg operatsiooniga ühe keha osas, kus kuri mädapaise on (255). Frederick Hill-Schottland ütleb õieti, „dass es uns doch nicht einfällt einen Geisteskranken für eine bestimmte Zahl von Wochen oder Monaten in die Irrenanstalt zu schicken, und dass es ganz ebenso absurd ist einen Verbrecher auf bestimmte Zeiteinzusperren (Ellis Verbrecher und Verbrechen S. 283).“

Ajalooliselt ei ole määramata-ajaline kuritegijate kinnihoid, vangistus mitte uus ja sootuks järeleproovimata instituit. Juba Karl V-nda kaelakohtu korras 1532. a. § 176 oli ettenähtud, et isikud, kelledest võis oodata, et nad paha ja kurja saavad tegema „Personen, von den man übles und missethatt warten muss“, tulevaste kuritööde ärahoidmiseks vanglas kuni küllaldase kindlustuseni (Sicherheitsleistung), see on määramata aja jooksul kinni hoiti, „damit landt und lewt jhnen versichert werden“.

Veel kuni 18. sajangu alguni oli Saksamaal tuntud kohtukomme (Gerichts-

gebrauch), et kahtluse all olevad isikud, kui nende kohta kindlate andmete puudusel kaelakohtulist karistust määrata ei saadud, kahtlus aga ümber lükatud ei olnud, pidid securitatis publicae causa, vanglas edasi istuma. Nii tunneb Theresiana 1768. a. määramata-ajalist karistust, „Urtheil auf unbestimmte Zeit“, korduvate (rückfälligen) ja elukutseliste kuritegijate suhtes, kui ka teiste kuritegijate kohta, kes inkvisitsioonil tõrkusid oma kuritegusid üles tunnistamast. Samuti näeb Preisi seadus 18-ndast aastasajast määramata-ajalise kinnihoiu karistuse ette. Das A. L. R. für die Preussischen Staaten in II. 20. 5 määrab, et ühiskonnale hädaohtlikkude kalduvustega kuritegijad peavad julgeoleku kindlustuseks järelvangistuses määramata aja kestusel viibima (Sicherheitsnachhaft).

Diebe und andere Verbrecher, welche ihrer verderbenden Neigungen wegen dem gemeinen Wesen gefährlich werden könnten, sollen, auch nach ausgestandener Strafe des Verhaftes nicht eher entlassen werden, als bis sie ausgewiesen haben, wie sie sich auf eine ehrliche Art zu ernähren imstande sind. (Vergl. Darst. Alg. T. III B. 248—49).

Peale selle tunneb määramata-ajalise kinnihoiu karistust Baieri kriminaalkodeksi 1813. a. Art 11, 12, 20 — sunnitöö ja kindlus, ja Oldenburgi kriminaalseadustik 1814. a. §§ 14, 15, 23 ja t. Vanglad ei olnud aga kusagil elunõutele vastavalt sisse seatud, mille tõttu ka kuritegijate paranemist kauakestva vangistuse läbi ei suudetud kätte saada ja selle peale hakati kui liig karmi abinõu peale vaatama ühelt poolt, teiselt poolt ei vastanud ka sarnane kinnihoiu kord tol ajal kriminaalteaduses domineerivaile tasukaristuse mõistetele.

XIX sajangu keskpaigas kaob saksa kriminaalseadusest määramata-ajalise kinnihoiu karistuse instituut täielikult. Kuid teoorias ei kustu hääl selle kaitseks. 1831. a. astub Obermaier määramata-ajalise vangistus-karistuse mõiste eest välja. Ober-

maieri põhjendatud ettepanekud leiavad vastukõla mitte oma kodumaal, vaid Põhja-Ameerika Ühisriikides, kus selle voolu esitajana E. C. Winnes Obermaieri mõju all edasi töötab.

1877. a. võetakse New-Yorki osariigis määramata-ajaline karistus vastu. Juba 1907. a. lõpul oli 17. osariigis määramata-ajalise karistuse (Strafurteil) otsused omaks võetud. Kõigepealt langevad määramata-ajalise karistuse alla noored parandatavad kuritegijad 16—30 aasta vanaduseni, kui nad raske kuritöö on korda saatnud — nagu tapmine ja riigi äraandmine. Kuid mõnes osariigis Massachusettsi ja Piconsin — isegi vähemate kuritegude toimepanijad mõistetakse kindlaks-tegemata ajaks vanglasse. Kohtuotsuse järele tunnistatakse kaebalune süüdi talle ette pandud süüdistuses ja saadetakse vastavasse vangimajasse, Reformatory'isse, kus progressiiv-süsteemi järele oma karistust kandma peab ja selle järele, kuidas ta end üles peab, varem või hiljem vangist vabastatakse. Peab vang end mitterahuloldavalt üles, siis heidetakse ta kuni seaduses ettenähtud karistuse kestuse lõpuni kinni ega vabastata enne tähtaega. Ameerika Ühisriikide eeskujul on määramata-ajaliste karistuse otsuste süsteem endale teed leidnud Austraaliasse. Kuid siin mõistetakse peaaesjalikult just retsidiivkuritegijad määramata ajaks kinni ja vabastatakse alles siis, kui kuberner leiab, et nad küllaldaselt on paranenud. On kinnimõistetü näidanud kahe aasta kestusel, et ta küllalt korralik võib olla, siis kustutatakse ta elukutseliste kuritegijate hulgast maha.

Kõigest sellest näeme, et ajalooliselt on määramata-ajalise kinnihoiu karistus välja arenenud õieti kahes suunas — esiteks ühiskonnast kardetavate isikute eemaldamine, teiseks kuritegijate parandamine.

Niikaua kui kinnihoiu lootust annab niivõrd parandamiseks, et ta veel tulevikus ühiskonnale hädaohuta isikuna võib tegutseda, tuleb talle võimalus anda vanglast

vabasse ellu pääsmiseks. Vastasel korral, kui aga vangist kindlasti teada on, et tema vanglast vabanedes uusi kuritöid saab toime panema — ühiskonna elu hädaohtu saatma, peaksid sarnasele kuritegijale vangla ukseid ta vabanemiseks jäädavalt suletud olema. Ei või kuidagi õiguslikus kultuurriigis lubatuks tunnustada, et riigi võim, kelle ülesandeks on ühiskonna hea käekäigu eest hoolt ja muret kanda, seda kuritegijate vastu kõigi ajakohaste abinõudega kaitsta, vangist vabastab vang, kindlas teadmises olles, et vabastatav mitte ausale tööle ei asu, vaid seltskonna vaenasena uusi kuritegusid hakkab toime panema, ühiskonnale häda ja viletsust sünnitama. Sarnases seisukorras, nagu see paraku praegusel ajal meie kinnihoiu-karistuse süsteemi juures aset leiab, aitab riigi võim ise teataval määral kuritegevuse kasvamisele kaasa ja saadab iga päev vangikodadest isikuid välja, kellede kohta mingit kahtlust ei ole et nad järgmisel päeval juba uusi vargusi, röövimisi või tapmisi ette võtavad. Sarnane olukord on aga täiesti ebanormaalne ja sellele peab lõpp tehtama. Vanglast võivad vabastatud saada ainult need, kelledest loota on, et nad ühiskonnale hädaohtlikud ei ole, aga mitte ühiskonna vaen-

lased — parandamata kuritegijad. Mitte sentimentalism, vaid ratsionalism peab siin seaduseandlust juhtima.

Neist ülemal ettetoodud põhimõtetest ja vaatekohast välja minnes tuleks:

1) U. N. S. kinnihoiu-karistuse süsteemi, mis rajatud kuritegijate parandamise põhimõttele, ühtlustuseks ja täienduseks kriminaal-seaduse järele ühiskonnale hädaohtlikud, kuritegudele korduvalt anduvaid elukitselisi kuritegijaid kohtu poolt määratud karistuse kõrval tarbekorral ühiskonna julgeoleku kaitseks määramata ajaks vangis kinni hoida ja ainult siis, kui nad sotsiaalsele elule kõlblikuks on muutunud, vangist vabastada selleks ellukutsutud vangimaja juhatuse, prokuratuuri, rahukohtu, advokatuuri ja ühiskonna esindajatest moodustatud komisjoni otsuse põhjal.

2) Paranduse põhimõttest välja minnes ka alacalisi kuritegijaid kindlaks-määramata aja kestusel nende jaoks määratud asutistes kinni hoida.

3) Karistuse määramatus ei või aga mitte absoluutne olla, vaid kinnihoiu miinimum ja maksimum olgu seaduses ette nähtud, kusjuures kuriteo kordasaatmise iseloom ja määratava karistuse raskus tuleb arvesse võtta. (Järgneb.)

Märkused A. Brandt'i artikli kohta „Vajalistest kuludest mis teinud õiguseta valdaja¹⁾.“

1) Hra Brandti poolt leitud vastolu B. E. S. § 578. ja 4565. vahel on minu arvates ainult näiline.

Kahjuks ei ole mul siin maal praegu käe pärast Rooma allikaid ega seaduse venekeelset teksti. Oletan vist aga õigusega, et saksakeelne Entwendung resp. Entwenden on tõlgitud sõnadega „похититель“ resp. „похищение“. Ükskõik, igatahes tuleb seaduse

saksakeelne tekst § XVI märkuse peale vaatamata tunnustada hääks interpreteerimise aluseks. (Võrdle von Broecker „Privatrecht der Gouvernement, Est. Liv. und Curland“, Dorpat 1902 lhk. XLI.)

Hra Brandt'iga olen nõus, § 578 erand käib „vargate“ kohta. Varga all on aga siin, nagu hra Brandt käsitades § allikaid on kindlaks teinud, laiem mõiste mõelda, kui seda meie praegune mõiste „varas“ on.

1) V. „Õigus“ nr. 4 — 1926.

Kas § 4565 käib aga, nagu hra Bandt arvab, kõigi õiguseta valdajate kohta? Minu arvates mitte sugugi. Isegi kui vaatleme § 4565. eraldi teistest §§-dest, peame tunnustama, et „Entwenden resp. Entwendung“ all tuleb mõista puht-keeleliselt „positiivne õigusevastane tegu“. Kuid mitte iga õiguseta valdaja ei tervitse niisugust tegu korda saatnud olla. „Entwendung“ mõiste on aga positiivsest õigusevastasest teost veel kitsam, sest selle tähenduse alla käivad ainult vargus ja sellele sarnased kuriteod, näit. „Unterschlagung“ ja röövimine.

Üldise BES. süsteemist peale vaatamata ei tohi me § 4565. kiskuda ühendusest teiste §§-ga. Ta on § 4564-nda otsekohane järg. § 4564 lausub: „Ist die gestohlene Sache nicht mehr vorhanden oder deterioriert, so kann der Bestohlene oder Beraubte vom Diebe die Erstattung des höchsten Wertes verlangen, den die Sache seit der Entwendung hatte“.—Järelikult see räägib röövimisest ja vargusest, nimetades üht ja teist samuti „Entwendung“iks“. § 4565 lausub alguses: „Ein Ersatz der Verwendungen gebührt dem Entwender nicht.“ Sellega on minu arvates selgeks tehtud, et „Entwender“i“ all tuleb silmanähtavalt ainult röövel ja varas, sugugi aga mitte igat õiguseta valdajat mõista. Selle minu poolt ettepanud „Entwender“ — sõna tõlgitsusega oleks vastolu §§ 578. ja 4565. vahel kõrvaldatud.

Ei ole arvata, et seaduseandja on hra Bandti arvamisest olnud, sest siis oleks vast-

olu § 578 ja 4565 temale pidanud silma torkama.

2) Hra Brandt asub seisukohal, et „pole õiglane kellegi, ka varga või muu õigustamata valdaja ilmajätmine õigusest tarvilikku tasu saada“. Ainuke erand, mis hra Brandt teeb, käib nende juhtumuste kohta, milledest kulutustoiming kuulub corpus delicti'sse. Kui olen hra Brandtist õieti aru saanud, siis ta pooldab arvamist, et näit. varas, kes on varastanud rikis oleva uuri, mis talt pärast seda kui ta selle on lasknud parandada, politsei poolt ära võetakse, võiks uurmakeriarve saata õigele omanikule tasumiseks.

Hra Brandt on arvamisest, et praegune kord on vastolu § 3734. väljendatud tsiviilõiguse üldise reeglina, et „kellelgi pole õigust ebaõiglaselt rikastuda teise kahjust või tema kulul.“ Kui see arvamine on õige, siis võiksime peaaegu 90% kõigist meie tsiviiltoimingutest anuleerida, sest et neis harilikult üks pool saab kasu, teine kahju, järelikult üks pool rikastub teise kahjust või tema kulul.

Terve saladus on minu arvates peidetud sõnakese „ebaõiglaselt“ või kuidas seaduse saksakeelne tekst ütleb „unbillig“. Mina aga olen kindel, et 90% kõigist inimestest on minuga nõus, et täitsa õiglane on, kui varas ülemal toodud näites maksaks uurmakeriarve ise ära, ja et peaaegu kõik tunnistaksid ebaõiglaseks, kui annaksime vargale õiguse nõuda õigelt omanikult arve ära maksmist.

O. Stackelberg.

Sugemed alaealiste ulakuse ja kuritegevuse üle Eestis.

(Järg.)¹⁾

Laste arv s.-k. vanemate perekonnis.

Kui ülalkäsiteldud küsimused sageli on ära kasutatud alge tõenduseks kuritegevuses, siis toonitatakse teiselt poolt laste rohkust perekonnas kui kuritegevusele tõukavat välist tegurit. Lombroso andmeil on Itaalias

kõige enam sünnitusi neis maakonnas, mis tuttavad oma kuritegevuse ja vaesuse poolest.

Thoma peab suurt laste arvu perekonnas, nimelt kui see arv ulatub üle nelja, alaealisi kuritegevusele tõukavaks teguriks.

Grosmolard'i järele on laste rohkus perekonnas meie sotsiaalmajanduslikus korras tema vaesuse ja viletsuse pant: „viletsus

1) V. „Õigus“ nr. 3 — 1926.

ja kuritegevus aga on lähedalt sugulased". Suur hulk alaealisist kurjategijaist kuulub lasterikkaisse perekonnis. Nii kuulus:

200-st alaealisest vangist:

21	—	1-lapselisse perekonda
35	—	2 " "
42	—	3 " "
35	—	4 " "
24	—	5 " "
13	—	6 " "
18	—	7 ja üle 7 " "
12	—	laste arv teadmata

Ühel neist on isegi 16 öde ja venda elus. Nii siis pea pooled (45%) alaealisist vangest kuuluvad perekondadesse, kus lapsi rohkem kui 2.

Prantsuse kahelapse-süsteemi juures on nende perekondade lasterohkus silmapaistev.

Gruhle järele pole lasterohkus perekonnale soodus mitte ainult tervishoiuliselt, vaid ka majanduslikult. Eriti puudub vanemal seesugusel korral võimalus küllalt korralikult kasvatada oma lapsi. Mainitud põhjusil peab Gruhle lasterohkust üheks tähtsaks alaealisi ulakusele tõukavaks teguriks. Samasugusel seisukohal asuvad Gernet ja teised miljöoteooria pooldajad (ka Fawer).

Harku s.-k. vanemate lasterohkust selgitab võrdlevalt Grosmolard'i ja Gruhle andmetega järgmine tabel:

Laste arv perekonnas	Harkus (Madisson) (140)		Prantsusmaal (Grosmolard) (200)		Flehingenis (Gruhle) (105)	
	abs. arv	%	abs. arv	%	abs. arv	%
1	18	12,86	21	10,5	9	9,89
2	23	16,43	35	17,5	5	5,49
3	38	27,15	42	21	5	9,89
4	24	17,14	35	17,5	17	18,68
5	17	12,15				
6	10	7,14	37	18,5	29	31,87
7	5	3,56	üle 7			
8	3	2,14	18 ¹⁾	9	11	12,09
9—11	2	1,43			10	10,99
14					1	1,09
teadmata	4		12	6,0	14	

Tabel nr. 5.

Laste arv s.-k. vanemate perekonnis.

¹⁾ Ühes perekonnas on elus 16 last.

Tabelist näeme, et Eestis alaealiste kurjategijate perekonnad lähenevad lasterohkuse suhtes enam Prantsuse kui Saksa perekonnile. Prantsuse perekonnis on saagedamini 3 last nagu Eestiski.

Saksamaa alaealiste kurjategijate perekonnad on aga palju lasterikkamad kui vastavad Eesti ja Prantsuse omad. Saksamaal on s.-k. perekondi 4—14 lapsega — 74,53%, Eestis ja Prantsusmaal aga vastavalt 43,56% ja 45%. Saksamaal tuli Gruhle järele keskmiselt 5,16 last, Prantsusmaal Grosmolard'i 3,46 ja Eestis 3,47 last ühe perekonna peale, kui ühes arvata ka väljaspool abielu sündinud; viimasteta langeb iga perekonna arvele 3,53 last. Üldse kõigub laste keskmine arv Eesti perekonnis 2 ja 3,5 vahel, välja arvatud Saaremaa, kus perekonna peale tuleb üle 5 lapse.

Samast tabelist selgub, et 18 (12,86%) perekonnast on ainuke laps ära võetud ja Harku saadetud, 23-me (16,42%) perekonda jäi järele üks ja 38 (27,14%) perekonda — 2 last. Üldse oli aga 1—2 lapsega perekondi 29,28% ja 1—3 lapsega 56,43%. Nii siis vähe üle poolte kõigist Harku alaealiste vanemate perekonnist ei või lugeda lasterikkaiks, millest tingitud majanduslik kitsikus võis tõugata kuritegevusele.

Kuid kui silmas pidada, et kaugelt suurem osa s.-k. on tegelikult vaeslapsed, ja nagu eespool perekondade jõukuse järele otsustada võime, on vähemalt viielapselisel perekonnil suuremalt jaolt täiesti võimatu oma lapsi korralikult kasvatada ja toita.

Selle küsimuse lahendamiseks perekondi 1—11 lapsega (tabel nr. 5) lähemalt vaadeldes leiame järgmist: 18-nes ühelapselises perekonnas on väljaspool abielu sündinuid (vas.) 8, üheksal kasvandikul on kas isa või ema leseks jäänud või aga vanemad teineteisest lahku läinud; ainult ühel on vanemad elus ja elavad koos. Ameti poolest on vanemaist 8 töölisi, 2 käsitöölisi, 3 prostitueerunut, 1 suurkaupmees, 1 taluomanik, 1 allüürnikkude pidaja, 1

kindla ametita ja ühel — ema haigemajas ravitsusel olev nõdrameelne.

23-mes kahe lapsega perekonnas on: 1 — vas., 1-el — isa vangis, 14 — kas isa või ema lesed või aga vanemad lahus, 5-es perekonnas vanemad surnud (1 ema nõdrameelne) ja ainult 2-es perekonnas vanemad elus; ameti poolest on neist vanematest: 10 töolist, 5 käsitöolist, 2 turukauplejat ja 1 talupidaja.

38-st 3-me lapsega perekonnast on 3 vas., 18 — on leskede või lahuselavate vanemate lapsed, 5-es — mõlemad vanemad surnud ja ainult 12-nes perekonnas vanemad elus; viimastest on peaaegu $\frac{3}{4}$ varguste pärast kohtu poolt karistatud; ameti poolest on vanematest: 22 töolist, 7 käsitöolist, 2 prostituuterunut, 1 talupidaja ja 1 turukaupleja.

24-st 4 lapsega perekonnast on 3 vas., 12 on leskede või lahuselevate vanemate lapsed; 3-el on mõlemad vanemad surnud ja 6-el — elus; ameti poolest: 19 töolist, 3 talupidajat, 1 käsitöoline, 1 voorimees.

17-st 5 lapsega perekonnast on 1 vas., 9 vanemad lahus, 1 s.-k. isa — eluaegue sunnitöoline, 2-el — vanemad surnud ja 4-al — elus; ameti poolest: 13 töolist, 2 talupidajat, 2 turukauplejat.

10-st 6 lapsega perekonnast on 2 vas., 5-el on isa või ema lesed, 3-el mõlemad vanemad elus; ameti poolest olid viimastest 3 töolist, 4 käsitöolist, 1 taluomanik, 1 vabrikant ja 1 kindla elukutseta.

5-st 7 lapsega perekonnast on 4-jal üks vanematest surnud või elavad lahus ja ainult ühel on mõlemad elus; vanematest on 2 töolist, 2 käsitöolist, 1 ametita.

3-st 8 lapsega perekonnast on kõigil vanemad elus ja ameti poolest — töölised.

2-st 9 lapsega perekonnast on 1 vanematest lesk ja teises perekonnas mõlemad vanemad surnud.

Kõigist 36 perek., kus vanemad elus, on nagu hiljemini selgub, 25 juhtumusel kas isa või ema või mõlemad korruga kohtu poolt karistatud.

Kogu eespooltoodu põhjal võib öelda, et mitte lasterikkus perekonnis, vaid vanemate varane surm, nende vaesus, kuritegevus, perekonna hävimine, väljaspool abielu sündimine jne. on välised tingimused, mis põhjust annavad laste ühiskondlikule ja moraalsele langemisele.

Kuid teiselt poolt pole muidugi vaesus jne. taluomaniku, vabrikandi, suurkaupmehe ja teiste jõukamate perekondade laste kuritegevuse põhjuseks, vaid nii siin kui ka eelmistel juhtumustel on tegemist sügavamate sisemiste põhjustega, mille juurde hiljemini tagasi tuleme.

Algeteooria pooldajad kui ka pärilikkuseprobleemi uurijad katsuvad veel väita, et tähtis olevat, mitmendana laps perekonnas on sündinud. Ses suhtes jagunevad 140¹⁾ Harku s.-k. järgmiselt:

25,71	36	I
21,43	30	II
17,14	24	III
13,57	19	IV
7,14	10	V
1,43	2	VI
5,71	8	VII
2,86	4	VIII
0,71	1	IX
2,14	3	X
1,43	2	XI
0,71	1	XII

Mitmes laps perekonnas.
Tabel nr. 6.

1) 4 perekonna kohta puuduvad andmed ja 6-st perekonnast on kaks last Harkus.

Tabelist on näha, et $\frac{1}{4}$ (25,71%) s.-k. on esisündinud lapsed; teisena on sünd. 21,43%, kolmandana 17,14% jne.

Võrrelda neid andmeid teiste autorite omadega pole võimalik, sest et vastavad arvud puuduvad.

Võib arvata, et arvudes ei peitu midagi iseäralikku, silmas pidades, et esisündimisi on üldse kõige rohkem. Baur peab põhjendamatuks arvamist, nagu oleksid esimesed lapsed iseenesest sagedamini vähevalminud. Kus see nii on, seal olevat põhjuseks asjaolu, et haiglasil vanemal on üldse „üks ainus“ või aga üsna vähe lapsi ja esimestes lastes tulevad ilmsiks haiglased päriuslikud nähtused juba siis, kui teisel neid veel märgata pole. Esimeste laste alaväärtuslikkuse oletamine leiab poolehoidu vaid päriuse uurijate seas, kel puudus selle probleemi käsitlemiseks tarviline loodusteaduslik ettevalmistus (62).

S.-k. vanemate kuritegevus.

Vanemate kuritegevust on käsitletud kahes suunas. Ühed uurijad väidavad, et vanemate kuritegevus on miljööks, milles areneb laste kuritegevus; teised, et vanemate kuritegevus koormab lapsi päriuslikult. Harku s.-k. vanemate kuritegevuse üle täpsate andmete kogumisel olid suured raskused. Osa vanemaist ei annud üldse oma kuritegevuse kohta mingisuguseid teateid või salgasid tähtsama osa.

Andmete saamist soodustas asjaolu, et ankeedilehti täitis politsei. Teatav osa kuritegusid selgus kasvandikkude kaudu.

Kõik kogutud andmed on kontrollitud kriminaalpolitsei poolt. Sel puhul tuli aga ilmsiks, et ka kriminaalpolitseil pole täpsad teated: nii mõnigi korduvalt karistatu pole registreeritud. Eriti oli see märgatav vanemate aegade kohta.

Surnud vanemate kuritegevuse selgitamisel olid arusaadaval põhjusel ees veel suuremad raskused.

Olen püüdnud arvestada ainult kindlaid andmeid.

Isade kuritegevuse käsitlemisel olen ka vas-te isasid arvesse võtnud, niivõrt kui võimalik oli saada andmeid.

Üldiselt saabus teateid 131 isa ja 144¹⁾ ema üle. Veel raskem oli andmeid koguda s.-k. -de vendade, õdede ja teiste lähemate sugulaste kuritegevusest. Saadud andmeid oli 131 isast kohtu poolt karistatud:

1 kord	— 19	} 46 —	14,5 ⁰ / ₀ 20,53 ⁰ / ₀	} 35,03 ⁰ / ₀
2 korda ja enam	— 27			
karistatud ei ole	— 84			64,97 ⁰ / ₀ .

Teissugused resultaadid saame, kui arvestamata jätta mainitud asjaolul 49 surnud isa; sel juhul näeme, et

65 isast on karistatud:				
1 kord	— 13	} 34 —	20,0 ⁰ / ₀ 32,3 ⁰ / ₀	} 52,3 ⁰ / ₀
2 korda ja enam	— 21			
karistatud ei ole	— 31			47,7 ⁰ / ₀

Surnud isade kohta on vastavad ⁰/₀/₀ 9,09 ja 9,09, kokku 18,18⁰/₀; mittekaristatud — 81,82⁰/₀.

See suur protsentuaalne lahkuminek on osalt seletatav kuritegevuse tõusuga viimasel ajal ([40 kuritegu (1921. a.) contra 32 kuritegu (1912. a.)]²⁾); kuid põhjendada seda suurt vahet ainult kuritegevuse tõusuga pole õige, vaid siin tuleb arvestada andmete ebatäpsust statistika puudulikkuse tagajärjel, eriti Vene ajast pärit olevate kuritegude üle.

Sellega võib elus olevate isade kuritegevuse ⁰/₀ 52,3 iseloomustavaks pidada Harku s.-k. isade kohta.

Karistuse põhjuseks peale ühe jooibnud olekus rahurikkumise, 2 salaviinatagemise ja 1 dünamiidivarguse on kõik süüsteod sihitud eraomanduse vastu, s. o. liht-, murd-, tasku- ja muud vargused; nendega kaasas käisid 3 röövimist, 1 röövmõrtsukatöö, 1 vennatapmine purjus olekus ja üks vekslivõltsimine.

1) s.-k. on Harkus üldse 144 perekonnast; kuuest perekonnast on koloniis 2 last.

2) Kriminaalpolitsei Peavalitsuse 1921. a. aruanne.

144 emast on kohtu poolt karistatud:
 1 kord — 16 } — 11,11 %
 2 korda } 38 —
 ja enam — 22 } — 15,28 %
 karistatud ei ole 106 — 73,61 %.

Arvates aga maha 144 emast 17 surnud ema, kelle kuritegevuse üle pole mingisuguseid andmeid, saame järgmise pildi:

127 emast on kohtu poolt karistatud:
 1 kord — 16 } — 12,59 %
 2 korda — 22 } 38 —
 karistatud ei ole — 69 — 70,08 %

See % ei muutu peaaegu sugugi, kui emade arvust maha arvame veel 13 surnud

ema, kelle kuritegevuse üle on olemas mõnesugused andmed.

Nii võib siis seda % (29,92) emade kuritegevusest võtta üldiseks, kusjuures seega pea iga kolmas ema on kohtu poolt karistatud.

Karistuse põhjuseks on pea ikka vargused väheste eranditega: 1 röövimine koos mehega, 1 kelmus, 1 laimamine, 2 korra rikkumist ning 2 jooanud olekus määratsemist.

Isa või ema on kohtu poolt karistatud 55 perekonnas (38,2 %), mõlemad 15 perekonnas (10,42 %). Kokku on siis perekondi, kus isa või ema või aga mõlemad kohtu poolt karistatud — 70, s. o. 48,61 %.

(Järgneb.)

H. Madisson.

Riigikohtu tegelus.

Üldkogu.

Kas võib rahukohtunik Ts. Rp. S. § 1966. põhjal testamenti kinnitades jätta kinnitamata testamendi osasid, mida ta seadusevastaseks peab, ilma et keegi nende vastu oleks vaieldnud?

Vastus jaatav.

Ts. Rp. S. § 9. põhjal peavad kõik kohtuasutised otsustama asju maksvate seaduste täpse mõtte järele. Sama põhimõtet väljendavad s.s. § 124, mille järele kohtuotsus ei tohi vastolus olla seadusega, ning §§ 142 ja 711, Vene sen. ts. dep. seletuste järele (ots. 1910 nr. 30, 1888 nr. 79 j.t.) ei ole kohus seotud asjaosalistelt ettetoodud seadustega, vaid võib neid oma äranägemise järele tarvitusele võtta ja kohaldada. Juba neist üldmäärustest on selge, et testamendi kinnitamise kohus on õigustatud ja isegi kohustatud seadusi tarvitusele võtma ja kohaldama ka ilma poolte sellekohase palveta. Seesugusel seaduse tarvitusele võtmisel võivad aga kahe sugused tagajärjed olla olenedes sellest, kas tarvitusele tuleb puht eraõiguslik või avalik õigusline norm. Esimene

määrab kindlaks asjaosaliste eraõigusliku vahekorra sel juhtumusel, kui puudub vastav kokkulepe või see osutub mitte-täielikuks. Sellest järgneb, et eraisikud võivad oma tsiviilõiguslikkude vahekordade ülesseandmisel, muutmisel ja lõpetamisel seesuguseid seadusemäärusi tarvitusele võtta või nende vastu talitada oma äranägemise järele, samuti vabatahtlikult loobuda õigustest, mis neile kuuluvad seesuguste seaduse-normide põhjal; siia kuulub näit. B.E.S. § 1995. ettenähtud keeld testamenti teha päritud varanduse kohta seadusejäreliste pärijate kahjuks; viimastel ei ole aga mitte keelatud loobuda omist niisuguse testamendi tagajärjel tekkinud õigustest (B.E.S. §§ 962, 966, 970, 972) või koguni ette ära vabastada testamenditegitat ta kohustusest (§ 1997), mispärast ei ole kohtul põhjust tühistada testamenti ehk selle osasid B.E.S. § 962. põhjal (päritud kinnisvara jätmise pärast neile, kes mitte testamenditegitaja ligemad seaduslikud pärijad ei ole), kui huvitatud isikud seda ei nõua. —

Teissugune peab olema kohtu seisukoht, kui tal on tegemist toimingutega, mis vast-

olus on üldhuvisid kaitsvate avalikõiguslikku laadi seadusmäärustega (jus cogens), mida erakokkuleppel ei või muuta ja mille vastu talitamine ei ole ülepea lubatud. Need käivad Balti Eraseaduse § 2922. alla, mille järele lubamatud toimetused, mis on sihitud usu, seaduse ehk heade kommete vastu või seadusest möödahiilimiseks, ei tohi õiguslike toimingute aineks olla, kusjuures kinnitatakse, et seda liiki õiguslik toiming on tühine (v. § 2922. saksakeelne tekst). Üldhuvide kaitseks antud seadus on kohustav igale kodanikule ja kahtlemata ka kohutule, kes on kutsutud seadust kohaldama ja seaduse täitmise järele valvama, järjekult ameti poolest kohustatud mitte lubama õiguslike toimingutes asjaosalisele säärased seadusest kõrvalekaldumisi, mis avalikkude huvide vastu käivad. Kohus ei tohi iialgi säärased seaduserikkumisi heaks võtta muu seas ka mitte testamentide kinnitamise puhul. Vastasel korral, s.o. keelates kohutule seaduse tarvitusele-võtmist testamendi kinnitamisel, tekiks niisugune võimatu seisukord, et seadusetäitmisest võidakse mööda hiilida testamendi abil, kusjuures kohus oma otsusega kinnitaks sarnast möödahiilimist ja annaks sellele vastuvaidlematuse iseloom. Näiteks, seadustes on keelatud riigikorra vägivaldselt kukulamise katsed ja igasugune kaasabi selles suunas, rahva julgeoleku tervise ja kõlbluse vastu sihitud ettevõtted ja toimingud jne. Ei või juttu olla, et kui testamendis sääraste keelatud sihtide saavutamise ergutamiseks on määrusi tehtud, kohus tohiks neid täitmisele kinnitada ja testamenti pärast kinnitamist välja anda kui seaduse jõusse astunud. Kuna notaari ja kinnitusjaoskonna ülemat kohustatakse Not. Sead. § 90. ja 352. põhjal mitte toimetusele ja kinnitusele võtma seadusevastaseid akte, paistaks otse arusaamatuna kui kohunikul oleks testamendi kinnitamisel keelatud akti seadusepärast järele katsuda ja vastavalt talitada, kuna muil korradel seaduse tarvitamine ja kohaldamine kohustav on, rääkimata juba sellest,

et kohtuniku otsuse peale võidakse edasi kaevata.

Lõpuks kõrvaldub igasugune kahtlus kõne all oleva küsimuse kohta B. E. S. § 2788. ja selle märkusega, mille otsekohese mõtte järele seadusevastane testament ei või jõusse jääda, vaid kõrvaldatakse kohtu poolt isegi siis, kui kõik huvitatud isikud sarnase testamendi kohta oma nõusolekut avaldavad (vt. ka Erdmann, III k. lht. 352). On aga testament ainult mõnes osas seadusevastane, siis ei kaota sellepärast mitte terve testament oma maksvust, vaid sama B. Erasead. § 2788. järele kõrvaldatakse see osa, mis ebaõige on, kuna muu osa jõusse jäetakse.

(Riigikohtu Üldkogu t. nr. 34—1926).

Administratiiv-osakond.

Kas põllutöö-keskkooli õpetaja pensjoni väljaarvamisel tuleb palgaks ka majapidamise saadusi ehk moona arvata, mis ta koolilalpidajalt saab?

Vastus eitav.

Töö-Hoolekande-ministeeriumi otsusega 19.IV.26.a. on A. põllutöö-keskkooli end. õpetajale K-le Riigi-ja Omav. Teenijate Pens. Sead. (R.T. nr.123/124 ja nr. 149—1924) §§ 1 p. c, 3, 7, 15 p. a., 17, 18 ja 81 põhjal määratud pensjoni 88.565 m. 50 p. aastas, kusjuures K. pensjon on arvatud 70% ta aasta-palgast 115.830 m. ja natuuras saadud korter, küte ja valgus hinnatud 10.692 mk.

Riigikohtule antud kaebuses palus K. Töö-Hoolekande-ministeeriumile ette kirjutada tema pensjoni tõsta aastas 131.279 marga peale järgmistel põhjustel:

Riigi-ja Omav. T. Pens. S. § 3. põhjal mõistetavat palga all: palgamäär rahas ja natuuras ühes alalise lisatasuga ja nagu sama seaduse § 5. ligemalt seletavat, võivat lisatasu ja moon tulla kas või erasummadest ja omavalitsuselt. Kaebaja saanud moona V. Maakonna-avalitsuselt ja V. Põllumeeste seltsilt: maakonna poolt $\frac{2}{8}$ ja seltsilt $\frac{1}{8}$, mis hinnatud 61.020 marga peale,

Aruanne kriminaal-asjade liikumise üle Rahu-

Kohtuasutuste nimetus.	Otsustamata 1925. aastaks.	Juurde tulnud 1925. aastal	Kokku oli asju 1925. a.	Otsustatud 1925.									
				Apellatsiooniasju				Eraasju		Kassatsiooniasju			
				I astme kohtu otsused kinnitatud	I astme kohtu otsused tühistatud ehk ära muudetud	Ära lõpetatud	Kokku	Rahuldatud	Rahuldamata	Kinnitatud	Tühistatud	Ära lõpetatud	Kokku era- ja kass.-asju
Tallinna-Haapsalu Rahukogu	358	1948	2306	1069	555	176	1800	33	36	37	12	—	118
Tartu-Võru	313	1901	2214	1003	461	151	1615	34	64	65	16	5	184
Rakvere-Paide	232	1186	1418	588	244	103	935	26	26	25	4	2	83
Viljandi-Pärnu	177	866	1043	346	227	84	657	20	31	16	8	—	75
Kokku	1080	5901	6981	3006	1487	514	5007	113	157	143	40	7	460

Tallinna-Haapsalu Rahukogu ringkonna

Jaoskonna nimetus	Lõpetamata 1925. aastaks				Juurde tulnud 1925. aastal				Kokku toimetusi 1925. a.	Uurimistoimetused vältasid					
	Toimetusi	Nendes vastutusele võetud	meest	naist	Toimetusi	Nendes vastutusele võetud	Nende hulgas alaealised kuni 17 aastani	meest		naist	Kuni 1 kuuni	Kuni 3 kuuni	Kuni 6 kuuni	Kuni 1 aastani	Üle 1 aasta
Tallinna tähts. asj. 1. jsk. kohtu-uurija	5	13	—	—	129	106	2	80	21	134	20	44	31	35	4
" " " 2. " " "	5	3	2	—	16	8	—	5	—	21	6	7	4	2	2
" " " 8. " " "	8	3	—	—	16	33	—	11	2	24	1	11	2	—	10
Tallinna 1. jaoskonna kohtu-uurija	235	43	21	2	210	97	—	25	2	445	59	158	49	105	74
" 2. " " "	68	9	—	—	211	142	3	61	9	279	91	84	38	44	22
" 3. " " "	29	2	2	—	241	161	3	107	17	270	67	81	52	56	14
" 4. " " "	65	4	2	—	214	136	4	66	10	279	55	67	86	61	10
" 5. " " "	33	8	3	1	225	73	4	27	3	258	47	99	73	31	8
" 6. " " "	90	15	6	4	125	113	1	34	6	215	40	46	18	54	57
Härjumaa 1. jaoskonna kohtu-uurija	189	47	8	2	327	247	3	77	11	516	77	82	85	222	50
" 2. " " "	53	11	6	—	245	152	9	49	8	298	58	105	73	50	12
Läänemaa 1. " " "	23	7	1	—	102	49	6	19	2	125	31	34	26	24	7
" 2. " " "	35	4	3	1	113	59	1	17	4	148	11	45	34	49	9
Saaremaa 1. " " "	14	3	2	—	75	79	10	25	2	89	41	45	2	1	—
" 2. " " "	—	—	—	—	34	46	3	12	6	34	15	17	2	—	—
" 3. " " "	—	—	—	—	24	15	2	1	—	24	8	14	2	—	—
Hilumaa " " "	33	9	3	—	34	49	—	11	—	67	17	20	14	10	6
Kokku	885	181	59	10	2341	1565	51	627	103	3226	647	959	591	744	285

kogudes, kui II astme kohtutes 1925. aastal.

aastal			Otsustatud asjades väljas toimetus					Otsustamata 1926. aastaks	Asjade arv, milles on antud kassats. kaebus.		Kohtualuste arv				
Seismapandud asju	Muid asju	Kokku otsustatud asju	Kuni 3 kuuni	Kuni 6 kuuni	Kuni 1 aastani	Üle 1 aasta	Kaebused		Protestid	Kelle kohta II astme kohtu otsused on seadusejõusse astunud			Seismapandud asju	Koik kokku	Süüdimõistetud kohtualustest alaealisi 10—17 a. vanades
										Süüdimõistetud	Õigeksmõistetud	Kohtu alt vabastatud			
3	4	1925	1041	649	168	67	381	369	—	1194	601	123	3	1921	8
6	—	1805	1567	210	28	—	409	257	—	1114	660	187	7	1968	—
3	—	1021	405	451	144	21	397	67	—	680	231	105	6	1022	2
—	—	732	394	237	86	15	311	103	1	397	304	97	—	798	4
12	4	5483	3407	1547	426	103	1498	796	1	3385	1796	512	16	5709	14

kohtu-uurijate tegevuse aruanne 1925. aastal.

Lõpetatud ja kuulu vuse järele ära saadetud			Äralõpetamiseks saadetud toimetuste arv	Täiendamiseks tegasisaadetud toimetuste arv	Lõpetamata 1926. aastaks				Uurimistoimetustes tarvitusele võetud takistusabinõud									
Prokuröride	Rahukohtunik-kuudele	Teistele asutistele			Toimetusi	Nendes vastutusele võetuid	Nendes toimetustes vastutusele võetust on vahit all	Isikutunnistuse ära võtmine ja alikirja võtmine mittelaikumise üle	Politsei valve alla andmine	Kämeeste vastutusele andmine	Nende poolt ette pandud vastutuse rahasumma suurus	Isikute arv	Kautsjonite summa		Kodune arest	Vangistus		
													meest	naist			Mk.	Pn.
98	—	3	57	2	33	6	4	—	4	21	—	—	1	10.000	—	—	107	
14	—	—	9	2	7	1	1	—	1	—	—	—	3	140.000	—	—	7	
14	—	1	7	—	9	12	—	—	20	7	—	—	—	—	—	—	6	
272	23	83	147	27	67	9	2	1	28	38	—	—	4	2.046.813	—	—	26	
203	14	7	88	9	55	12	3	—	30	35	2	427.369	5	286.497	50	—	70	
140	3	47	76	8	80	12	9	3	5	22	7	1.192.029	3	398.351	—	—	124	
186	15	9	80	3	69	18	9	2	13	32	3	384.413	9	535.956	—	3	76	
166	2	4	88	10	86	15	6	—	28	23	—	—	30	2.025.787	—	—	49	
139	6	9	58	4	61	8	2	—	23	28	11	10.794.736	10	1.106.112	—	1	40	
287	10	43	105	11	176	28	10	—	47	62	40	6.948.205	9	165.452	—	1	88	
215	12	8	105	2	63	20	8	—	17	67	—	—	2	119.340	—	9	57	
83	1	1	39	18	40	8	2	1	5	20	1	275.000	2	20.000	—	—	21	
77	6	3	34	23	62	10	1	1	10	28	—	—	—	—	—	—	21	
30	3	50	22	8	6	1	2	—	16	28	8	518.302	2	51.751	—	—	18	
22	2	—	8	8	10	13	—	1	11	8	5	871.168	1	25.000	—	—	10	
12	2	—	5	9	10	5	1	—	2	7	2	—	—	25.000	—	—	3	
47	3	7	13	10	10	1	1	—	28	20	7	—	3	186.753	—	—	11	
2005	102	275	941	154	844	179	61	9	288	446	86	21.411.222	84	7.142.812	50	14	734	

Tartu-Võru Rahukogu ringkonna

Jaoskonna nimetus	Lõpetamata 1925. aastaks				Juure tulnud 1925. aastal						Kokku toimetusi 1925. aastal	Uurimistoimetused vältasid				
	Toimetusi	Nendes vastutusele võetud	Nendes toime- tustes vastutu- sele võetust oli vahi all		Toimetusi	Nendes vastutusele võetud	Nende hulgas alaealisi kuni 17 aastani	Nendes toime- tustes vastutu- sele võetust oli vahi all		Kuni 1 kuuni		Kuni 3 kuuni	Kuni 6 kuuni	Kuni 1 aastani	Üje 1 aasta	
			meest	naist				meest	naist							
Tartu tähtsamate asjade kohtu-uuriija	10	83	55	7	12	69	—	28	2	22	4	3	5	2	8	
„ 1. jaoskonna kohtu uuriija	43	5	1	—	162	115	1	26	2	205	38	75	54	30	8	
„ 2. „ „ „	23	1	—	—	158	91	13	46	6	181	61	67	36	11	6	
„ 3. „ „ „	36	1	1	—	118	72	2	14	2	154	33	73	34	10	4	
„ 4. „ „ „	30	7	4	1	117	68	5	18	5	147	45	43	31	24	4	
„ 5. „ „ „	32	2	2	—	220	103	7	17	6	252	56	127	51	10	8	
„ 6. „ „ „	22	5	4	—	109	67	5	20	2	131	37	46	27	17	4	
Võru 1. „ „ „	52	4	2	—	152	73	4	32	1	204	57	69	56	21	1	
„ 2. „ „ „	40	2	1	—	201	130	3	39	2	241	69	110	42	12	8	
Valga 1. „ „ „	19	7	1	—	117	64	2	21	2	136	41	60	19	11	5	
„ 2. „ „ „	22	2	—	—	108	62	1	24	1	130	47	47	15	15	6	
Petseri jaoskonna kohtu-uuriija	36	10	5	—	197	60	—	28	3	233	102	69	31	19	12	
Kokku	365	129	76	8	1671	974	43	313	34	2036	590	789	401	182	74	

Rakvere-Paide Rahukogu ringkonna

Narva 1. jaoskonna kohtu-uuriija	9	2	1	—	169	96	7	38	4	178	140	76	29	2	—
„ 2. „ „ „	11	4	1	—	110	64	10	22	5	121	55	40	15	10	1
Jõhvi jaoskonna kohtu-uuriija	13	1	—	—	186	125	—	50	—	199	104	108	28	6	—
Rakvere 1. jaoskonna kohtu-uuriija	64	13	5	—	173	121	2	43	—	237	118	76	56	38	31
„ 2. „ „ „	24	9	6	—	119	63	5	15	1	143	69	78	28	20	—
Tapa jaoskonna kohtu-uuriija	9	8	6	—	201	95	3	32	4	210	23	46	7	3	—
Paide „ „ „	18	8	3	—	172	69	4	26	4	190	134	83	17	9	2
Kokku	148	45	22	—	1130	633	31	226	18	1278	643	507	180	88	34

Viljandi-Pärnu Rahukogu ringkonna

Viljandi 1. jaoskonna kohtu-uuriija	49	13	2	1	221	156	1	78	17	270	68	93	61	33	15
„ 2. „ „ „	101	35	4	1	318	172	4	46	9	419	65	110	126	85	33
Pärnu 1. „ „ „	33	13	2	—	215	234	3	72	14	248	102	108	24	14	—
„ 2. „ „ „	45	7	3	—	126	152	4	25	—	171	55	60	31	12	13
„ 3. „ „ „	55	30	8	—	241	121	1	65	7	296	77	79	81	49	10
Kokku	283	98	19	2	1121	835	13	286	47	1404	367	450	323	193	71

kohtu-uurijate tegevuse aruanne 1925. aastal.

Lõpetatud ja kuulu- vuse järele ära saadetud			Äralõpetamiseks saadetud toimetuste arv	Täendamiseks tagasisaa- detud toimetuste arv	Lõpetamata 1926. aastaks				Uurimistoimetustes tarvitusele võetud takistusabinõud									
Prokuröride	Rahukohtunikkuudele	Teistele asutistele			Toimetusi	Nendes vastutusele võetud	Nendes toime- tustes vastutu- sele võetustest on vahi all	Isikutunnistuse äravõtmine ja alikirja võtmine mitte lahkumise üle	Politsei valve alla andmine	Kämeeste vastutusele andmine	Nende poolt ettepandud vas- tutuse raha summa suurus		Kautsjoni võtmine	Kautsjonite summa		Kodune arest	Vangistus	
											Mk.	P.		Mk.	P.			Isikute arv
13	—	4	2	2	5	4	2	2	1	38	—	—	—	—	—	—	—	30
147	4	18	69	20	36	5	—	—	21	61	4	726.916	—	—	—	—	1	28
140	7	8	79	9	26	1	—	—	10	23	—	—	1	266.320	—	—	3	52
123	7	3	70	18	21	1	1	—	22	31	2	75.000	—	—	—	—	1	16
110	8	3	53	25	26	5	2	2	23	15	—	—	4	23.000	—	—	—	26
188	12	4	109	9	48	1	—	—	26	48	—	—	4	45.000	—	—	2	23
98	4	2	51	11	27	7	3	—	7	29	—	—	3	50.000	—	—	—	22
169	11	7	97	19	17	15	1	—	19	42	4	238.000	—	2	40.000	—	—	27
195	12	18	101	29	16	14	2	—	47	38	10	1.536.125	—	4	88.132	—	—	41
99	5	5	63	16	27	5	—	—	28	10	6	279.670	—	4	33.132	—	1	24
90	8	16	51	11	16	2	1	—	17	26	4	1.125.974	50	—	—	—	—	15
180	23	12	106	26	18	3	2	5	17	38	12	2.962.650	—	3	46.650	—	—	38
1552	101	100	851	195	283	63	14	9	238	399	42	6.944.335	50	25	592.234	—	8	342

kohtu-uurijate tegevuse aruanne 1925. aastal.

140	10	2	56	38	26	20	14	—	6	59	1	—	—	1	544.571	25	6	49
98	3	4	51	18	16	15	4	2	11	30	1	204.450	—	—	—	—	—	22
155	8	15	76	32	21	1	1	—	40	23	14	9.921.261	50	1	100.000	—	—	41
172	16	31	88	18	18	—	—	—	19	32	26	5.674.644	—	2	57.203	—	—	48
106	11	6	57	20	20	4	—	—	17	16	8	24.934.860	—	—	—	—	9	25
173	12	16	103	24	9	2	1	—	26	18	7	482.216	—	8	299.229	—	—	36
140	20	5	82	35	25	5	4	—	14	25	—	—	—	—	—	—	4	28
984	80	79	521	185	135	47	24	2	133	203	57	41.217.431	50	12	1.001.003	25	15	249

kohtu-uurijate tegevuse aruanne 1925. aastal.

212	12	12	99	57	34	19	2	—	25	105	2	50.000	—	12	249.243	—	—	164
320	19	14	175	61	66	6	—	—	50	48	6	858.000	—	—	—	—	—	60
203	5	10	96	33	30	6	—	—	79	94	2	287.820	—	3	60.000	—	—	120
124	9	4	55	68	34	24	3	—	25	82	7	2.637.495	—	2	20.000	—	—	31
196	18	9	83	72	73	36	9	—	36	51	8	561.070	—	4	38.980	—	—	70
1055	63	49	508	291	237	91	14	—	215	380	25	4.394.385	—	21	368.143	—	—	445

juures Tallinna-Haapsalu Rahukogu ringkonnas 1925. aastal.

Asjade arv, mille- des on järgnenud kaebused			Otsustatud asjades võlts toimetus				Kohtualuste arv									Märkused
							Kelle kohta kohtu- otsused on seadus- jõusse astunud			Kokku kohtualuseid	Süüdimõistetutest on karistatud			Süüdimõistetute kogu- arvust oli alaealisi 10—17. a. vanaduses		
Apellatsioonid	Kassatsioonid	Erakaebused	Kuni 3 kuuni	Kuni 6 kuuni	Kuni 1 aastani	Üle 1 aasta	Süüdimõistetud	Oigeksmõistetud	Kohtu alt vabastatud ärareppimise tõttu ja muudel põhjustel		Vangistusega	Arestiga	Muu muhtlusega			
67	—	2	1107	56	8	15	787	39	26	852	116	11	660	7		
89	2	2	3250	64	9	1	2850	128	130	3108	242	370	2238	5		
148	4	2	1068	238	181	30	962	283	110	1355	212	60	690	25		
109	—	—	1734	109	—	—	1118	175	49	1342	110	34	974	15		
75	5	2	1015	—	—	1	712	128	94	934	96	28	588	7		
129	4	5	1775	50	14	4	1393	131	78	1602	108	24	1261	7		
163	6	7	2583	—	—	—	1722	156	42	1920	91	69	1562	8		
157	6	3	1458	534	100	21	1870	63	20	1953	212	222	1436	20		
101	4	11	1699	135	108	2	1517	95	77	1689	98	25	1394	34		
108	4	—	1041	—	—	—	647	266	81	994	107	44	496	13		
109	9	3	1626	136	10	—	801	141	220	1162	88	26	687	27		
105	3	1	1726	91	—	—	977	131	148	1256	65	170	742	14		
88	—	7	1144	58	14	5	789	135	130	1054	84	148	557	29		
44	1	8	977	75	2	—	613	80	260	953	38	29	546	11		
10	—	—	521	20	5	4	572	107	153	832	29	520	23	23		
43	1	1	1026	8	—	—	766	64	218	1048	81	30	655	36		
30	1	1	630	—	—	—	374	66	91	531	46	49	179	24		
12	4	1	206	—	—	—	180	30	17	227	11	20	149	24		
1587	54	56	24586	1574	451	83	18650	2218	1944	22812	1834	1879	14837	329		

juures Tartu-Võru Rahukogu ringkonnas 1925. aastal.

61	5	—	1184	152	307	113	1276	190	170	1636	110	81	1085	18
102	8	4	1515	91	5	—	1388	107	52	1547	153	140	1095	16
136	2	3	1424	142	15	7	1027	236	71	1334	91	90	846	18
110	4	2	827	221	157	160	461	70	52	583	24	34	403	13
57	—	1	498	250	35	—	412	124	217	753	67	48	297	10
110	1	5	813	81	24	12	330	222	206	758	43	283	4	7
83	5	8	768	51	7	2	357	185	141	683	42	59	256	14
121	6	2	822	102	14	5	443	178	158	779	60	379	4	11
112	3	3	255	304	589	236	362	171	64	597	58	88	216	15
77	14	3	495	123	33	9	124	150	117	391	17	23	84	7
50	3	2	1207	41	2	—	615	160	213	988	62	17	536	19
67	8	3	1055	27	4	—	748	296	259	1303	83	91	574	20
81	6	4	1110	87	25	7	669	226	393	1288	102	44	523	12
80	1	4	1270	26	6	—	747	215	152	1114	32	52	663	9
81	1	1	451	302	181	48	614	311	224	1149	68	128	418	17
110	—	1	986	623	71	—	1231	563	379	2173	126	155	950	23
51	—	2	1059	16	10	2	729	240	8	977	68	106	555	11
1489	67	48	15739	2639	1485	601	11533	3644	2876	18053	1206	1818	8509	240

Selle moona olevat Töö-Hoolekandemin. pensjoni normist välja jätnud.

Põllumajanduse Peavalitsus olevat esitanud tema palga kohta õige arve ühes moonaga 187.542 m., sellest maha arvates 30%, tulevat õige pensjoni norm aastas 131.279 m.

Selles osas, mis Ministerium vähem on arvanud, tulevat tema otsus muuta ja pensjoni normiks võtta 131.271 marka.

Riigikohus, leidis et K. kaebus ei vääri rahuldamist.

Ette pandud dokumentidest nähtub, et K. on peale raha palga (115.830 m.) ja prii korteri, kütte ja valgustuse (mis hinnatud 10.692 m.) saanud aastamoona, mis hinnatud 61.020 m. peale. Töö- ja Hoolekandeministerium on õieti selle viimase summa pensjoni väljaarvamisel arvesse võtmata jätnud. Põllutöökoolide-õpetajate Palga Sead. (R.T. nr. 118—1921. a.) § 5. järele saavad põllutöökoolide juhatajad ja õpetajad peale §§ 1-4 ettenähtud palga kooli ülalpidaja poolt veel tasuta korteri ühes kütte ja valgustusega ja kokkuleppehinda dega majapidamise saadusi. Riigi- ja Omavalits. Teenijate Pens. Sead. § 3. järele mõistetakse palga all vastava ametkoha palgamäära rahas ja natuuras ühes alalise lisatasuga, väljaarvatud selles paragrahvis ülesloetud summad. Selle järele ei tule saadused, mis kokkuleppehindadega õpetajale lubatud, palgamõiste alla viia, mis pensjoni väljaarvamisel võiks arvesse võtta. See asjaolu, et kokkuleppel see hind koguni ära jäeti, ei anna põhjust neid saadusi palga alla viia, mida pensjoni väljaarvamisel tuleb arvestada, vaid nad moodustavad sel juhtumusel ainult soodustusi, kuigi suuremal määral. Kaebaja poolt on Riigikohtule ette pandud 1) E. A. Põllutöö-keskkooli tõendus selle üle, et tähendatud saaduseid ehk moonu ei saanud õpetaja K. mitte iseäralikkude tööde eest, vaid see oli temale määratud kooli ülalpidajate asutiste poolt kindla palgana natuuras, alalise lisatasuna rahapalga juure, ja et moonu samas suuruses said E. A. Põl-

lutöö-keskkooli õpetajad enne K. ametisse astumist ja saavad seda muutmata edasi, 2) väljavõte E. A. põllutöö-keskkooli hoolekogu protokollist 24. aprillist 1926. a. p. I, millest näha, et õpetaja K. suusõnalise palve peale otsustati pöörduda ettepanekuga kooli ülalpidajate asutiste poole, et nad maksaksid tema pensjoni arvele sisse seaduses ettenähtud 4% selle naturaalpaga (moonu ja korteri) pealt, mida ta oma ameti kestusel kooli juures on saanud. Neid dokumente ei olnud Töö- ja Hoolekandeministeriumis asja otsustamise juures, aga sellegi pärast peab ütlemä, et nad asja kaebaja kasuks ei muuda, vaid et nad ennemini selle tõenduseks on, et kõne-all-olev moon ei ole õpetaja palga hulka veel arvatud. Põllutöö-koolide Õpetajate Palga Sead. (R.T. nr. 118-1923. a.) on seaduseandja poolt ära määratud, missugune põllutöö-koolide õpetajate palk peab olema ja seda muuta kokkuleppe teel ei või.

(R. Adm. t. nr. 988^{II} — 1926).

Kui on Töö- ja Hoolekandeministeriumi Hoolekande Osakond kellegile juba R. T. nr. 145/146—1920. a. avaldatud seaduse nr. 308. või R. T. nr. 86 — 1921. a. avaldatud seaduse nr. 142 põhjal ajutise pensjoni määranud, kas siis peab sama ministeriumi Riigi- ja Omavalits. Teenijate Pensjoni Seaduse põhjal säärase pensjoni lihtsalt ümber kirjutama vastavalt Pens. Seaduse nõuetele ilma pensjoni saamise õiguse aluste kontrollimata ja iseseisva hindamiseta?

Vastus eitav.

Keegi ei ole õigustatud pensjoni saama riigilt ilma seadusliku aluseta ja juhtumusel, kui selgub, et kellegile on määratud pensjon, kes seaduse põhjal õigustatud ei ole seda saama, siis võib seatud korras pensjoni määramise tagantjärele ka tühistada ja pensjoni maksmise lõpetada.

(R. Adm. t. nr. 637^{II} — 1926.)

Tsiviil-osakond.

Riigi maksude tasuks üleskirjutatud varanduse aresti alt vabastamise kord.

Hovard Mereküllil puhtakasu-maksu tasuks 10.550 m. suuruses kirjutati politsei poolt Saaremaal Ranna külas asuvas kalatööstuse äris üles kilukarpide kinnipressimise masin, mille juures Liina Mereküll avaldas, et üleskirjutatud masin on tema, Liina Mereküllil ja mitte Hovard Mereküllil oma. Peale selle tõstis Liina Mereküll 12. okt. 1925. a. Saaremaa 1. jaosk. rahukohtuniku juures Saaremaa maksuinspektori vastu nõude, milles ta üleskirjutatud masinat vabastada palus, kui tema, nõudja omandust. Rahukohtunik otsustas Liina Mereküllil nõudmist ära lõpetada, kui mitte-õige kostja vastu tõstetud. Liina Mereküllil era-kaebuse peale asja otsustades leidis Tallinna-Haapsalu Rahukogu, et nõudja oma õiguse kaitseks oleks võinud samme astuda Vene Seaduste Kogu XVI. köite II. jao § 124. ja järgmistes ettenähtud korras, ehk jälle nõudmist tõsta asutise vastu, kellest ära on olnud võla sissenõudmise korraldus, kuna nõudmist jaoskonna maksuinspektori vastu ei saa pidada õigustatuks. Neist kaalutlustest välja minnes jättis Rahukogu nõudja Mereküllil kaebuse tagajärjeta. Selle otsuse peale andis Liina Mereküll Riigikohtule kassatsiooni kaebuse. Seda kaebust arutades leidis Riigikohus, et kõige pealt järgmised küsimused lahendada tulevad: 1) kas on kolmandal isikul — kes leiab, et puhtakasu maksu maksmatajätmise pärast vastuvaidlemata korras üleskirjutatud ja aresti alla pandud vallasvara on tema, kolmanda isiku ja mitte maksuvõlglaste oma — õigus üleskirjutatud varanduse aresti alt vabastamist ja oma omandusõiguse tunnistamist taotada tsiviilkohtus tõstetava nõudega? ja 2) kelle vastu tuleb sarnane nõudmine tõsta? — Esimese küsimuse lahendamisele asudes leiab Riigikohus, et igasuguste riigi kasuks võetavate panude (nalogi), andamite (podati) ja maksude (sborõi) sissenõudmine sünnib vas-

tuvaitlemata korras, kui maksukohuslane ära ei maksa määratud tähtjaks oma võlga. Leiab maksukohuslane, et tema õigused varanduse üleskirjutamise ja aresti alla panemise juures on rikutud seda toimetust ettevõtva ametniku tegevuse ehk korralduse läbi, siis võib ta oma õiguste endistamist paluda kaebusega, mis tuleks anda sellele riigi asutisele, kelle korraldusel toimetatakse maksu sissenõudmist. Sellest ei järgne aga veel mitte, et kolmas isik, kellesse maksu sissenõudmise korraldus ei puutu ja kelle tsiviilõigusi rikutakse maksu sissenõudmise läbi, ei võiks omi õigusi kaitseda tsiviilkohtus tõstetava nõudega. Ümberpöörtult, kolmanda isiku õiguste rikkumise võimalus ja selle kõrvaldamine on otse ette nähtud vastuvaidlemata sissenõuete seaduse § 107. See paragrahv määrab, et sel korral, kui vallasvara üleskirjutamise juures võlgniku naine, tema sugulased või kõrvalised isikud (postoronnid ljudi) omi õigusi avaldavad mõne asja peale, kantakse see asi nimekirja ühes vastava avaldusega. Siit selgub, et vastuvaidlemata maksuvõlgade sissenõudmise seadus ise lubab kolmandale isikule tema õiguste rikkumise korral nõuda nende õiguste endistamist. Miillises korras see endistamine sündida võib, seda mainitud seaduses ei ole öeldud. Ei ole kahtlust, et see võib ja peab sündima ts. kp. s. ettenähtud nõude korras. Sellane nõue ei ole sugugi sihitud riigi asutise poolt riigi maksu sissenõudmise kohta tehtud korralduse vastu, vaid tema sihiks on ainult küsimuse lahendamine, kelle omad on maksukohuslaste võlgade tasuks üleskirjutatud asjad. See nõue kuulub ilma kahtlemata ts. kp. s. § 1. ettenähtud tülide ja vaieluste hulka kodanlise õiguse üle. Neil põhjustel leiab Riigikohus, et esimese küsimuse peale jaatavas mõttes vastata tuleb. — Teise küsimuse kohta peab Riigikohus tähendama, et isik, kes üleskirjutatud varanduse ehk selle osa peale arvab enesele olevat õiguse, peab ts. kp. s. § 1092. juhatusel mainitud varanduse avaliku müügi või

müügist saadud raha väljaandmise ärahoidmiseks vastava nõude tõstma kohtus võlanõudja ja võlgniku vastu. Riigikasuks võetavate maksude asjus osutub võlanõudjaks riik. Riigi vastu sihitud nõudmistes kutsutakse kohtusse see riigiasutis, kelle tegevuse piirkonda kuulub vaieluse all oleva riigihuvi kaitsmine (ts. kp. s. §§. 1284 ja 1285). Riigi maksude võtmine ja sellega seotud riigi huvide kaitsmine kuulub otsekooste maksude peavalitsuse tegevuspiirkonda (Riigi ärimaksu seadus § 404 ja 407). Sellest järgneb, et kolmas isik peab oma ts. kp. s. § 1092. põhjeneva nõudmise kõne all oleval juhtumisel tõstma võlgniku vastu ja riigi vastu otsekooste maksude peavalitsuse isikus (ts. kp. s. §§ 1284 ja 1285). Selle järeldusega ei seisa vastolus see asja-

olu, et mainitud peavalitsus oma korralduste tegemisel maksu sissenõudmiseks tegutseb kui riigivõimu kandja, sest nõudmine ei ole mitte sihitud selle korralduse vastu, vaid taotab ainult korralduse täitmisel tekkinud tüliküsimuse lahendamist, kas üleskirjutatud varandus kuulub maksuvõlglastele ja võib tema võla katmiseks ära müütud saada, või on ta kolmanda isiku oma ja tuleb kui niisugune üleskirjutuse ja aresti alt vabastada. Neist eeldustest välja minnes ja teise küsimuse peale vastates leiab Riigikohus, et nõudmine tuleb tõsta maksukohuslase ja riigi vastu tema otsekooste maksude peavalitsuse isikus.

(Riigikohtu tsiv. osak. toim. nr. 744 — 1926. a.). —

1927. aastal ilmub
JURIIDILINE AJAKIRI
„ÕIGUS“
kaheksandat aastat.

Toimetuse: **A. Luiga, J. Lõo, R. Rägo, M. Taevere ja O. Tief.**

Sisuks endiselt juriidilised artiklid, kodu- ja välismaa seadusandluse ülevaade, kodu- ja välismaa kohtute tegelus; eriti rõhutatakse Riigikohtu tegeluse käsitamist.

Lisana annab „Õigus“ 1926. aasta Riigikohtu otsused.

Lähemateks kaastöölisteks on Tartu Ülikooli õigusteaduskonna õppejõud. riigikohtunikud, vanemad kohtutegelased jne.

Aasta jooksul ilmub 8 nummert. Numbri suurus ühes lisaga 48—64 lhk. Tellimise hind: 450 mrk. aastas, 250 mrk. pooles aastas, üksik nr. 60 mk.

On veel saada ajakirja eelmisi aastakäike hinnaga (ühes lisaga): 1920. a. — 150 mk., 1921. a. — 300 mk., 1922. a. — 400 mk., 1923. a. — 400 mk. 1924. a. — 400 mk. ja 1925. a. — 450 mk. 1926. a. — 450 mk.

Toimetuse ja talituse aadress: Tartu, Aia tän. nr. 35, telef. nr. 81.

Vastutav toimetaja: **F. Karlson.**

Väljaandja: **Tartu Õigusteadlaste Selts.**

Toimetuse ja talituse aadress:
Tartu, Aia tän. nr. 35.

Tellimise hind: 450 mk. aast. (8 nummer).
Üksik nummer 60 mk.

Trükkikoht **Ed. Bergmann, Tartus.**

stud. jur. **Johannes Anderson**